

Vikingatida gravfält i Västhorja

Arkeologisk efterundersökning av L1972:6761, gravfält inom fastigheten Västhorja 12:4, Värnamo socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Emma Boman

Vikingatida gravfält i Västhorja

Arkeologisk efterundersökning av L1972:6761, gravfält inom fastigheten Västhorja 12:4 Värnamo socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Jönköpings läns museums dnr: 2024-216
Länsstyrelsens dnr: 7087-2024
Uppdragsnummer Kulturmiljöregistret: 202500556

Rapport, foto och ritningar: Emma Boman
Rapportgranskning: Kristina Jansson
Grafisk mall: Anna Stålhammar
Distribution: Digital pdf

Jönköpings läns museum, Box 2133, 550 02 Jönköping
Tel: 036-30 18 00
E-post: info@jkpglm.se
www.jonkopingslansmuseum.se

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY.
Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr I2018/00079.

ISSN: 1103-4076

© JÖNKÖPINGS LÄNS MUSEUM 2026

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	7
Metod och målsättning	7
Topografi	8
Fornlämnings- och kulturmiljö	9
Tidigare undersökningar	10
Vikingatida gravfält i Värnamo	11
Kristna influenser i Finnveden	12
Resultat	14
Skadedokumentation	14
Schakt- och rutgrävning	16
Gravar	19
Grav 7	19
Grav 11	21
Gravens uppbyggnad	23
Dateringar	23
Brända ben	25
Grav 6 och 8	26
Fynd	27
Sågar i arkeologiska kontexter	28
Västhörjagravfältets plats i det vikingatida Finnveden	28
De gravlagda	29
Återställning	31
Grav 4	31
Grav 6	32
Grav 7	32
Grav 8	33
Grav 11	34
Utvärdering av undersökningsplanen	35
Administrativa uppgifter	37
Referenser	38
Arkiv	38
Tryckta källor och litteratur	38
Figurförteckning	40

Bilagor

Bilaga 1. Fyndlista	43
Bilaga 2. ¹⁴ C-dateringar	45
Bilaga 3. Osteologisk analys	49
Bilaga 4. Konserveringsrapport	69

DEN UPDRAGSARKEOLOGISKA PROCESSEN

Uppdragsarkeologin regleras av 2 kap. 10–14§§ i Kulturmiljölagen samt genom allmänna råd och föreskrifter. Arkeologiska uppdrag indelas i flera etapper: arkeologisk utredning, förundersökning och undersökning. Processen syftar i första hand till att bevara fornlämningarna, vilket är grundtanken i kulturmiljölagen.

Arkeologisk utredning

Arkeologisk utredning brukar göras i två steg. Den första etappen, steg 1 (AU1), innebär att befintlig kunskap i form av arkivmaterial, äldre handlingar och historiska kartor samt litteratur och uppgifter om tidigare undersökningar sammanställs med syfte att se om fornlämningar berörs av arbetsföretaget. Därtill görs en fältinventering i syfte att lokalisera tidigare okända fornlämningar. Steg 2 (AU2) utgör den del som innebär markingrepp i form av sökschakt med grävmaskin och provrutsgrävning. Om det konstateras förekomst av fornlämningar så kan dessa, om de inte kan bevaras, gå vidare till en arkeologisk förundersökning.

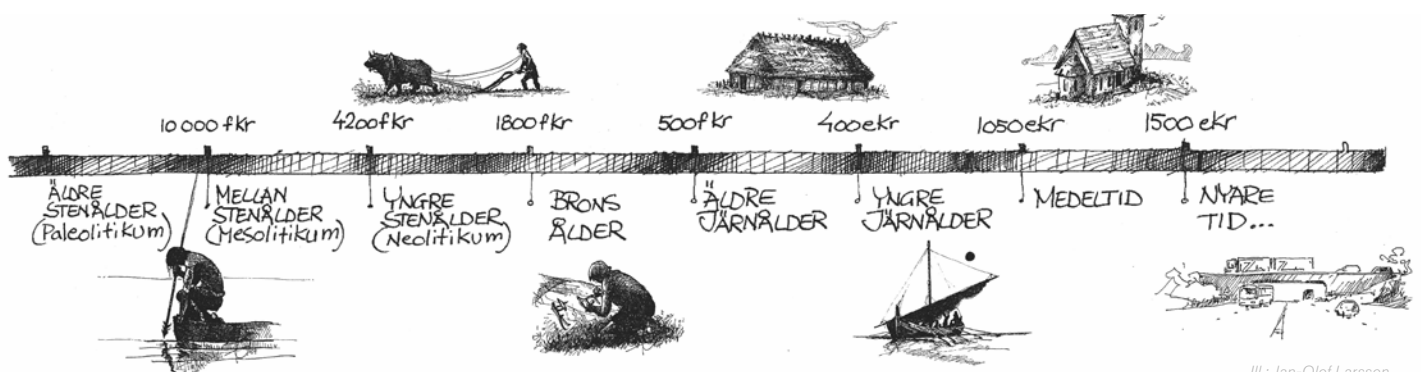
Arkeologisk förundersökning

En arkeologisk förundersökning (FU) syftar till att fastställa och beskriva fornlämningens karaktär, datering, utbredning och komplexitet samt att ta till vara fynd. Resultaten ska kunna ligga till grund för länsstyrelsens bedömning av kunskapspotentialen inför kommande beslut om tillstånd till ingrepp i en fornlämning. Förundersökningen ska också ge underlag för företagarens (exploatörens) vidare planering. Om fornlämningen efter förundersökning bedöms vara välbevarad och ha vetenskaplig potential går det vidare till nästa steg i processen - en arkeologisk undersökning.

Arkeologisk undersökning

En arkeologisk undersökning (UN) utförs med anledning av att en fornlämning behöver tas bort. Syftet med en arkeologisk undersökning är att dokumentera en fornlämning, ta till vara fornynd, rapportera och förmedla resultaten för att skapa kunskap av relevans för myndigheter, forskning och allmänhet. Dokumentationsmaterialet och fynden ska bevaras för framtiden samt tolkas vetenskapligt och infogas i ett kulturhistoriskt sammanhang. Undersökningen innebär att hela eller delar av fornlämningen slutgiltigt tas bort. Efter att fornlämningen tagits bort är marken fri att exploatera ur fornlämningssynpunkt.

Mer information om den uppdragsarkeologiska processen finns på Riksantikvarieämbetets hemsida.

Sammanfattning

Våren 2025 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk efterundersökning av gravfält L1972:6761 i Västhorja i Värnamo kommun. Detta efter att gravfältet skadats i samband med anläggandet av en discgolfbana.

De gravar som var skadade till hälften eller mer skulle undersökas i sin helhet och samtliga skador skulle återställas.

Enbart en grav behövde undersökas i sin helhet då den var halvrad och brandlagret med brända ben blottlagt.

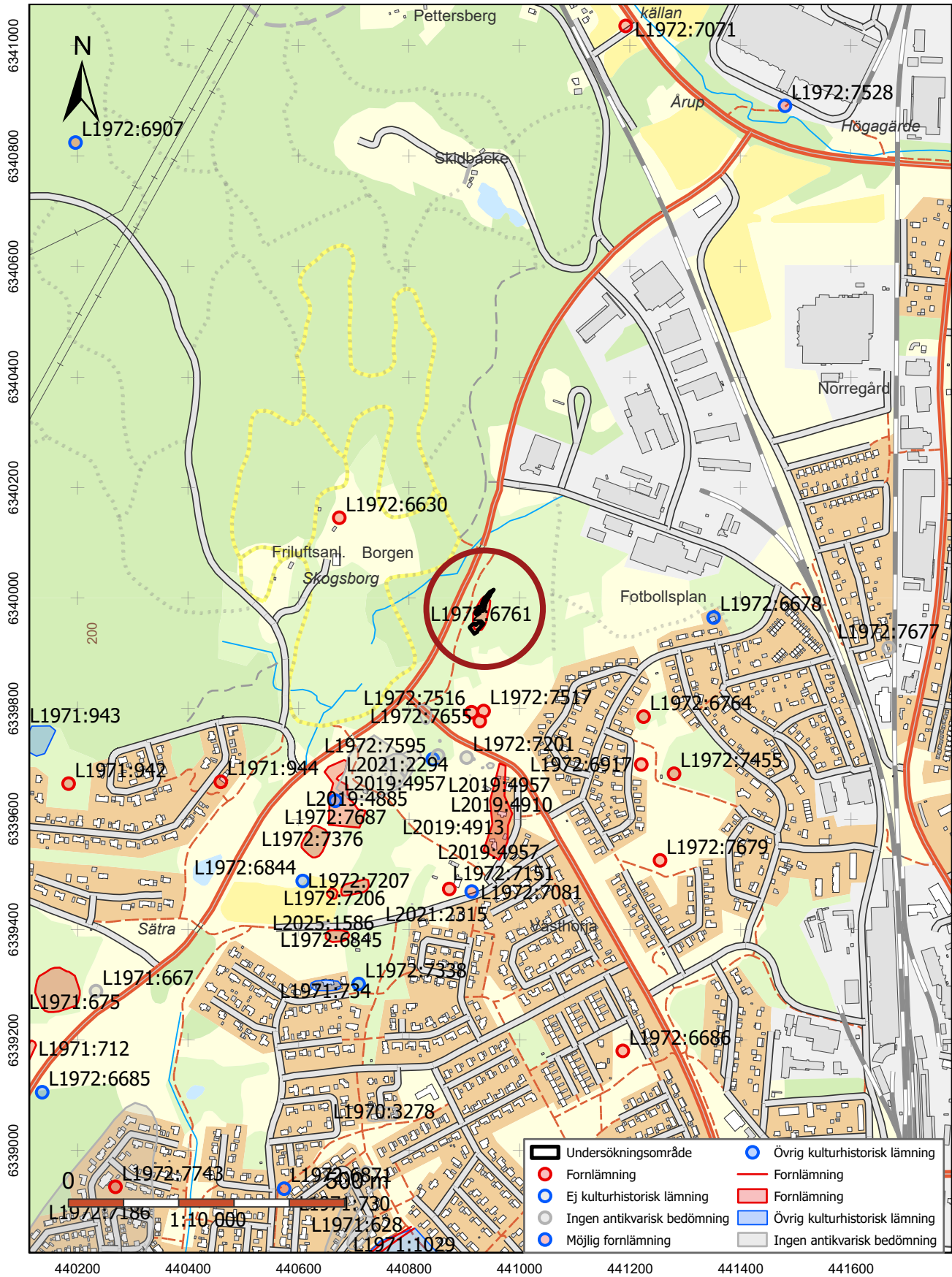
Vid undersökningen framkom brända ben och en gravgåva i form av en järnsåg. Dateringarna av de brända benen från graven visar att gravfältet är vikingatida.

På gravfältets högsta punkt har två gravar schaktats bort. Vid rutgrävning där en grav ska ha legat påträffades tre brända ben som också daterades till vikingatid. En sölja påträffades med metalldektektor och även den kom från en av de bortschaktade gravarna.

Ytterligare två gravar uppvisade skador. En av gravarnas stenpackning var skadad men brandlagret var orört varför den graven inte kom att undersökas. En äldre körskada var synlig tvärs över en grav som även skadats genom att plast vid något tillfälle grävts ned i gravens västra del.

Alla skadade gravar återställdes efter undersökning och dokumentation.

Även två sedan tidigare okända gravar har dokumenterats i gravfältets östra del.

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med aktuellt gravfält markerat. Skala 1:10 000.

Inledning

Våren 2025 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk efterundersökning av gravfält L1972:6761 i Västhorja i Värnamo socken och kommun. Detta med anledning av att en discgolfbana delvis anlades på gravfältet.

Undersökningsområdet omfattade enbart de skadade ytorna vilket utgjorde omkring 575 kvadratmeter.

Beställare av uppdraget var Länsstyrelsen i Jönköpings län.

Fält- och rapportansvarig var Emma Boman, arkeolog vid Jönköpings läns museum.

Metod och målsättning

Syftet med den arkeologiska efterundersökningen var att dokumentera de delar av fornlämningen som skadats, ta tillvara eventuella fornfynd, rapportera och omhänderta den vetenskapliga information som kan finnas kvar i de skadade områdena. De gravar som var skadade till hälften eller mer skulle undersökas i sin helhet och alla skador återställas.

Undersökningen hade som syfte att öka kunskapen om området och järnålderns gravskick i närområdet. Undersökningen hade även potential att öka kunskapen om gravarnas konstruktion och datering. Genom den osteologiska analysen var förhoppningen att få information om den gravlagdes kön, ålder, och patologier. Det var även en förhoppning om att få svar på hur hanteringen av de döda kan ha sett ut.

Efterundersökningen inleddes med att gravfältet och gravarna dokumenterades och mättes in.

Därefter användes grävmaskin för att skala bort påförd flis.

I skadade delar skulle rutor handgrävas för att se om fornfynd från skadade och bortschaktade gravar kunde påträffas.

Skadade gravar har rensats fram, profiler har ritats och en grav har undersökts i sin helhet.

Figur 2. Vid efterundersökningen har påförd flis skalats bort med hjälp av grävmaskin och därefter har arkeologer rensat fram ytan för hand. Foto från nordöst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 3. Gravfältet är beläget på en tydlig kulle som sluttar åt norr. Majoriteten av gravarna är placerade på gravfältets högsta punkt. I slänten upp mot gravfältet ska material från skadade gravar ha dumpats. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Efterundersökningen avslutades med att sökschakt drogs där grav 6 och 8 ska ha legat (se figur 11). Sökschakt skulle dras i de skadade delarna men bedömningen gjordes i fält att sökschakt enbart behövdes vid grav 6 och 8, och i slänten där materialet ska ha dumpats (se figur 3).

Skadade ytor, samtliga gravar, rutor och sökschakt har dokumenterats och mätts in med GPS med nätverks-RTK.

Metalldetektor har använts kontinuerligt genom hela fältarbetet.

Topografi

Gravfältet är placerat på mellan 175–179 meter över havet i ett område som heter Borgen i Västhorja, väster om Värnamo stadsdel.

Gravfältet är beläget på en kulle som sluttar åt norr med bergsklackar som sticker fram i de östra och västra delarna. Majoriteten av gravarna är placerade på gravfältets högsta punkt, 179 meter över havet, och berghällarna har nyttjats vid uppbyggandet av gravarna.

Skogsmark med förekomst av både löv- och barrträd återfinns runt om och delvis på gravfältet. Runt gravfältet förekommer även öppnare grönytor och en grusväg. Idag nyttjas området som ett friluftsområde med tillgång till en discgolfbana, och en synlig upptrampad stig går genom gravfältet.

Jordarten inom området för gravfältet utgörs av oklassad jordart och berg med morän runtomkring.

Fornlämnings- och kulturmiljö

I området kring Västhorja är det främst gravar, gravfält och fossil åker som dominerar.

Den stora mängden gravfält och gravar vittnar om mängden människor som uppehållit i sig i trakterna under järnåldern.

Gravfälten är placerade söder om det nu aktuella gravfältet (se bland annat L1972:7207 och L1972:7376) och utgörs av runda stensättningar och högar. Enstaka gravar i form av stensättningar återfinns utspridda i närområdet men framför allt söder om det nu aktuella gravfältet (se bland annat L1972:6630, L1972:6764, L1972:7517 och L1972:7310).

På andra sidan om vägen, Gröndalsleden i sydsydväst om gravfältet i Borgen, finns även ett flertal stensättningar (se bland annat L1972:7749, L1972:7750 och L1971:705). Intressant är att stensättningarna på andra sidan vägen till stor del är kvadratiska och inte runda.

Inte långt ifrån de ovan nämnda fornlämningarna, på andra sidan Gröndalsleden, finns även en älvkvarnssten (L1972:6589). Älvkvarnssten, eller skålgropssten som det även kallas vittnar om dess mytiska betydelse. Skålgropar har använts ända från yngre stenålder fram till historisk tid. En vanlig tolkning för denna typ av hällristning var att man smorde groparna med fett och offrade i dem. Detta ska ha gjorts för att bota någon form av sjukdom,

Figur 4. Gravfältet sett från norr med en tydlig backe upp till gravarna. Foto från norr. Fotograf: Emma Boman.

som då skulle ha orsakats av älvor (Nordström 2024:9). Av intresse i sammanhanget är att det bara cirka 300 meter öster om stenen med skålgropar finns en plats som heter *Offerröset*. Runt denna plats finns det flera stensättningar och röjningsrösen. En fundering som uppstår är om möjligen några av de registrerade röjningsrösen egentligen är gravar och vi istället har ytterligare ett gravfält på platsen (se exempelvis L1971:693 eller L1971:695).

En annan lämningstyp som förekommer i närområdet är fossil åker (se bland annat L1971:712, L1971:709 och L1971:707) och röjningsrösen (se bland annat L1971:695 och L1971:699). Majoriteten av dessa är registrerade som fornlämningar men har inte undersökts. Hur gamla de är är alltså inte klarlagt.

Indikationer på att människor bott i området finns likaså söder om gravfältet. Västhorja Lillegård (L2021:2293) är beläget cirka 300 meter sydsydväst om gravfältet och utgörs av en gårdstomt bestående av husgrunder, jordkällare och kulturlager. Västhorja Lillegård är belagd på en karta från 1797 och nordöstra delen undersöktes i samband med en förundersökning (Nordman 2021).

Alldeles intill Västhorja Lillegård låg det ett boplatsområde som idag är undersökt och borttaget (L2021:2294). Boplatsområdet utgjordes av en härd, stolphål och en möjlig blästugn som har daterats till 500-talet e.Kr. (Nordman 2021 och 2024).

Området kring Västhorja vittnar om en komplex historia där vardagen skiner igenom. Västhorja är ett område där människor har bosatt sig, brukat marken och begravt sina anhöriga. Det är även en plats där folkstro varit närvarande och där kristendomen sakta men säkert fått sitt fäste.

Tidigare undersökningar

År 2005 slog stormen Gudrun till mot södra Sverige och bara två år senare härjade stormen Per. Efter stormarna blev det tydligt att flera fornlämningar hade påverkats, framför allt av träd som vält varför en inventering genomfördes och uppkomna skador dokumenterades.

Gravfältet i Västhorja omfattades av inventeringen och sammanlagt 35 rotvältar dokumenterades som på olika sätt skadat gravarna och gravfältet. Det dokumenterades även att gravfältet till stor del var överrisat. Arbetetsinsatsen inleddes därför med att riset togs bort. Innan skadedokumentation inleddes kände man till 10 gravar på gravfältet men efter att riset plockats bort kunde ytterligare en grav dokumenteras. Gravfältet bestod således av minst 11 övertorvade stensättningar varav några var röseliknande. En av gravarna beskrevs som närmast kvadratisk. Gravfältets dimensioner ändrades även från 45×25 till 62×26 meter (nordnordost-sydsydväst).

Efter att skadorna inventerats skulle stormskadorna återställas. Rotvältorna åtgärdades med hjälp av fyrhjuling, motorsåg och tigersåg. Utöver dessa redskap användes enbart handredskap. Grav-

fältet röjdes från sly för att förbereda området inför anläggandet av betesmark där klövdjur var tilltänkta att beta för att på ett naturligt sätt vårda och underhålla gravfältet (Ameziane med flera 2010).

Vikingatida gravfält i Värnamo

Under vikingatid var Värnamo en huvudort i Finnveden. Folklandet Finnveden låg i nuvarande Jönköpings läns sydvästra del och kan beläggas redan under förhistorisk tid. Finnveden var uppdelat i härader; Sunnerbo, Västbo och Östbo.

Det finns två viktiga kommunikationsleder som genomkorsar Finnveden, nämligen Nissastigen och Lagastigen. Sjön Bolmen var placerad centralt i landet och där fanns även centralplatsen Bolmsö.

Allt talar för att Finnveden redan under vikingatid var ett väldefinierat territoriellt område och att befolkningen hade en gemensam identitet och regional tillhörighet.

I Värnamo är det rikt med vikingatida gravfält och ett flertal av dessa har undersökts genom åren.

Närmare 2,5 kilometer söder om gravfältet i Västhorja, närmare bestämt i Hornaryd, har ett gravfält legat som är undersökt och borttaget (L1972:7055). Gravfältet undersöktes år 1987 av Jönköpings läns museum med anledning av att ett industriområde skulle uppföras. Gravfältet har daterats till vendeltid–vikingatid utifrån fyndsammansättningen, med en tyngdpunkt i vikingatid och att gravfältet troligtvis togs i anspråk vid vendeltidens slut (700–800-tal). Gravfältet utgjordes av högar varav samtliga var brandgravar. Analysen av de brända benen har kunnat påvisa att den döda fått med sig hund, häst eller nöt i graven vilket förknippas med yngre järnålderns gravskick (Helander 2008).

Omkring 3,5 kilometer sydväst om gravfältet i Västhorja ligger ytterligare ett vikingatida gravfält (L1972:733, tidigare RAÄ Värnamo 70:1). Det var år 1983 som ett område i Sörsjö skulle markberedas och nya träd skulle planteras. I samband med detta arbete uppstod skador på gravfältet vilket föranledde en arkeologisk undersökning som utfördes av Jönköpings läns museum. Ett flertal anläggningar uppvisade skador men enbart en undersöktes i sin helhet. Gravfältet består av mellan 50–60 synliga gravar, både i form av högar och stensättningar. Vid undersökningen påträffades brända ben från människa, häst och hund, ovala spännbucklor, hängen, märlor och tenar. Efter undersökningen återställdes alla skadade anläggningar (Nydolf 1993).

I Kärda i Nästa socken, beläget cirka fem kilometer västsydväst om Västhorjagravfältet finns ett större gravfältskomplex orienterat sydsydväst–nordnordöst och som består av sex gravfält: L1973:3547, L1973:4135, L1973:3590, L1973:3852, L1973:3794.

Ett av dessa gravfält (L1973:4135) är undersökt och borttaget. Gravfältet undersöktes 1936–1937 och återigen 1990 och anledningen till detta var att väg 27 skulle breddas.

Vikingatid

Vikingatid är den sista perioden av järnåldern som varade mellan 793–1066 e.Kr. Under den här perioden sker det stora förändringar i samhället. Successivt sker det en övergång från den hedniska tro som vikingarna praktiserade till att anamma den kristna tron. Detta går bland annat att se i gravskicket. Skelettgravar blir allt vanligare på de vikingatida högrävfallen.

Gravfältet har daterats till 600–800-tal samt 800–1000-tal.

Vid undersökningen som genomfördes på 30-talet undersöktes elva gravar varav nio var skelettgravar och resterande tre var brandgravar. Vid undersökningen som genomfördes på 90-talet visade det sig intressant nog att fyra gravar var placerade i urholkade trästammar, resterande kroppar har troligtvis bara varit svepta i tygstycken. Det har även konstaterats att vuxna män och kvinnor och även barn har begravts på platsen.

Något som är intressant är att DNA-studier har genomförts på skelett från Kärda. Studierna har kunnat påvisa att det inom den populationen både fanns individer med lokalt påbrå men även individer med DNA som indikerar ett sydeuropeiskt ursprung (Margaryan och Willerslev et al 2020).

Den del av gravfältet som undersöktes 1990 var placerad i direkt anslutning till den delen som redan var undersökt och denna gång undersöktes åtta gravar och boplatsslämningar i form av stolphål som troligtvis utgjorde ett tvåskeppigt hus. Även ett kulturlager som innehöll keramik och flinta underöktades (Bodin 1994).

Ett spektakulärt gravfält återfinns cirka tre kilometer sydsydöst om Västhorjagravfältet och går under namnet Mosslelunds gravfält (L1972:6823). På gravfältet finns det närmare 60 synliga fornlämningar och som består av flera olika gravtyper: runda stensättningar, treuddar, en domarring, skeppssättningar och resta stenar. Detta kan tala för att gravfältet med största sannolikhet har varit i bruk under både äldre och yngre järnålder.

Ungefär 600 meter norr om gravfältet vid Mossleund låg tidigare ett gravfält, på Mossle Jössagårds ägor, med ett 30-tal gravhögar som undersöktes helt av konduktör Eneström 1906 och 1910 (L1972:7518 RAÄ-nr Värnamo 5:1; SHM inv.nr. 13032 och 14220. Se Tillväxten år 1906 och 1910 i Fornvännen).

Det stora antalet vikingatida gravfält i Värnamo vittnar om dess betydelse som huvudort under vikingatid i folklandet Finnveden.

Kristna influenser i Finnveden

För att få en större förståelse av Västhorjagravfältet är den kristna processen i Finnveden av speciellt intresse. Under slutet av vikingatiden börjar de kristna influenserna synas allt mer när det gäller gravskicket. På gravfälten börjar skelettgravar förekomma i en allt större utsträckning, detta fenomen går bland annat att se på gravfältet i Kärda.

Under yngre järnåldern är det runda högar som dominerar när det gäller gravform i Finnveden, och är belägna på så kallade höggravfält. Andra vanligt förekommande gravformer är runda stensättningar, treuddar, resta stenar och enstaka skeppssättningar.

Under vikingatid börjar det synas kristna influenser i gravskicket. Dels börjar det dyka upp skelettgravar, dels börjar antalet gravgåvor minska.

Skelettgravarna som anses vara en kristen influens påträffas dock på samma gravfält som brandgravarna, den hedniska gravformen som praktiserades under vikingatid innan kristendomen tog vid.

Även skelettgravarna har haft en överbyggnad i form av stenpackningar och till synes sett ut som brandgravarna till de yttre. Vad som observerats, är att i högar där skelettgravar påträffats har haft en mindre diameter och höjd än de gravar som utgjorts av brandgravar som funnits på samma gravfält. Det är inte helt ovanligt att det syns en oval fördjupning i skelettgravarna. Denna fördjupning ska inte förväxlas med plundringsgropar utan är en tydlig indikation på att det är en skelettgrav. Fördjupningen bildas nämligen när en eventuell kista och kropp förmultnar och jorden därefter sjunker ihop.

Ett gravfält där detta är extra tydligt är gravfältet i Kärda där närmare 170 gravar har påträffats och sjutton av dessa utgörs av vikingatida skelettgravar. Av intresse är att gravarna även innehåller gravgåvor, som exempelvis mannen i A22 som hade fått ett bryne och en kniv med sig i graven. Knivar utgör även den vanligaste gravgåvan när det gäller just skelettgravar i det här området.

Utifrån skelettgravarnas form och läge på gravfältet i Kärda talar det för en starkare kristen influens i området.

Vad som är spännande är att de vikingatida skelettgravarnas utbredning som påträffats i Finnveden sammanfaller med den centrala vikingatida bygden.

Vid slutet av vikingatiden är det skelettgravskicket som råder, efter kristen influens (Bodin 1994:132ff).

I Finnveden finns det i skrivande stund 41 kända runstenar. Dessa anses vara resta under 1000-tal. På runstenarna förekommer bland annat kors och böner, vilket gör dem till en viktig skriftlig källa för kristnandeprocessen. Kristnandet i Finnveden var en process som tog tid, att byta religion görs inte över en natt (Bodin 1994:143ff).

I Margretelund, cirka 1,5 kilometer nordöst om gravfältet står det en runsten (L1972:7678) som går under namnet ”Västhörjastenen”. Stenen är drygt tre meter hög och står fortfarande kvar på sin ursprungliga plats alldeles intill Jönköpingsvägen.

Inrstat på stenen går det att utläsa ”Torun satte stenen efter Eskil, sin make, och efter sina söner Sven och Tove. Gud hjälpe deras själ”.

Namnet Torun var under den här tiden ett ovanligt namn på runstenar. Det var inte helt vanligt att kvinnor reste stenar och namnet Torun är speciellt i den bemärkelsen att gudnamnet Tor utgör förleden, och efterleden un går att härleda till verbet unna som betyder älska. Torun har uppenbart drabbats av en stor tragedi och förlorat sin make och sina två söner. Att hon har haft medel att resa en sten över sin förlorade familj talar för att hon hade status i samhället. Namnet Torun som kan härledas till den hedniska gudens namn Tor tillsammans med det kristna budskapet att

Figur 5. Västhörjastenen. Foto från söder. Fotograf: Linnéa Varenius, Jönköpings läns museum.

gud ska hjälpa deras själar vittnar om att kristendomen sakta men säkert fick mer utrymme i den vikingatida centralorten Värnamo (Varenius, Gustavson och Agertz 2002:310ff).

Resultat

Skadedokumentation

De uppkomna skadorna var en följd av att Värnamo kommun anlagt en discgolfbana i området, delvis på själva gravfältet.

En första kartering av skadorna genomfördes av undertecknad sommaren 2024 tillsammans med länsstyrelsen i Jönköpings län. Vid tillfället mättes samtliga synliga skador in, vilka till stor del omfattade ytor som vittnade om omrörda och påförda massor.

Vid efterundersökningen inleddes fältarbetet med att mer ingående beskriva och analysera de uppkomna skadorna, vilka inte var lika omfattande som de vid första anblick såg ut att vara.

I den norra delen var skadorna mest omfattande då en korg till discgolfbanan hade grävts ned på gravfältets högsta punkt och träflis hade placerats runtom. Detta arbete hade skadat Grav 7, Grav 6 och 8 varav de två sistnämnda var bortschaktade.

Där grav 6 skulle ha legat påträffades vid handrensning en mindre mängd sten som skulle kunna utgöra rester av gravens botten.

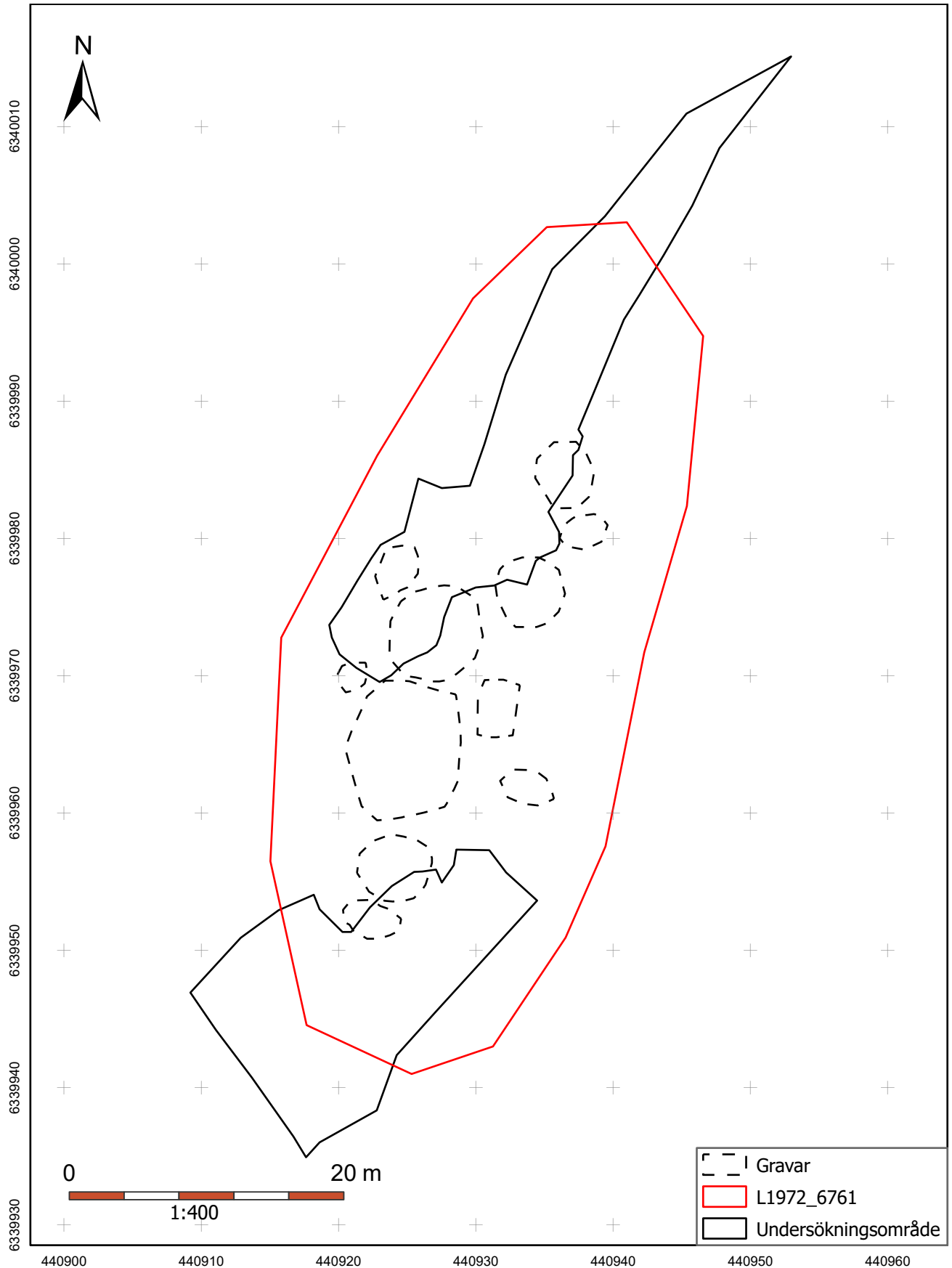
Genom gravfältet, och till stora delar väster om gravarna, var körskador synliga. Körskador var synliga genom Grav 4 men dessa

Figur 6. Högst upp. På gravfältets högsta punkt låg påförd flis där en korg tillhörande discgolfbanan hade grävts ned och återigen grävts bort innan fältarbetet startade. Foto från västnordväst. Fotograf: Emma Boman

Figur 7. I mitten. Grav 11 var halverad och brandlagret med brända ben blottlagt. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 8. Längst ned. Under den påförda flisen påträffades sten utan direkta tydliga mönster. Eventuellt kan stenarna markerade med svart cirkel vara resterna efter grav 6. Foto från nordnordöst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 9. Gravarna som de mättes in i samband med skadeinventeringen efter stormarna Per och Gudrun tillsammans med skadorna som mättes in vid karteringen 2024, och som även utgjorde undersökningsområdet.

såg dock ut att vara äldre. I Grav 4:s västra del var även blå plast nedstucken i graven.

I övrigt var Grav 7 och 11 skadade. Störst skada hade åsamkats Grav 11 där brandlagret med brända ben var skadat och synligt i det skadade området.

Hela den västra delen av graven var bortschaktad, graven var med andra ord halverad.

Grav 7 såg ut att vara halverad men när profilen rensades fram var enbart stenpackningen skadad, brandlagret och gravgömman var intakt. Grav 7 och 11 kommer att beskrivas mer ingående nedan.

Vid Grav 1 och 2 var skador dokumenterade och en tee till discgolfbanan är anlagd intill. Här finns det således påförda massor. Efter diskussion med länsstyrelsen gjordes valet att låta de påförda massorna vara kvar tills vidare. Att börja schakta bort den uppförda teen och påförda massor kunde orsaka ytterligare skador på gravarna.

Schakt- och rutgrävning

Rutor grävdes dels intill grav 11, dels på gravfältets högsta punkt där mest skada hade åsamkats gravarna.

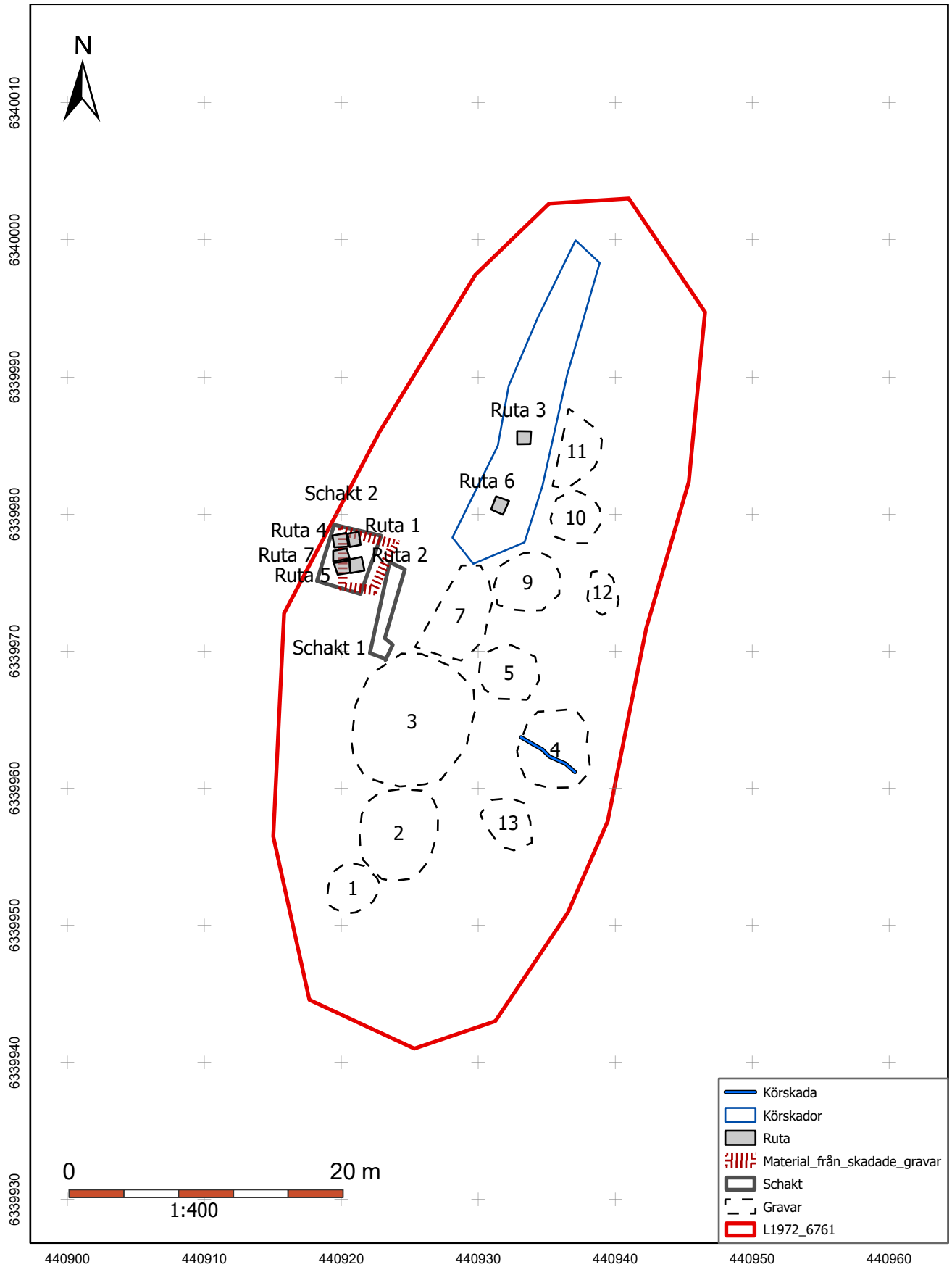
I majoriteten av rutorna påträffades recenta fynd eller inga alls. Enbart i ruta fyra (se figur 10) gjordes fynd av brända ben som skulle kunna komma från en av de skadade gravarna (se tabell 1).

Vid sökschaktningen påträffades inget som kunde kopplas samman med gravfältet bortsett från lösa stenar. Inte heller anläggningar eller fynd från andra tidsperioder påträffades.

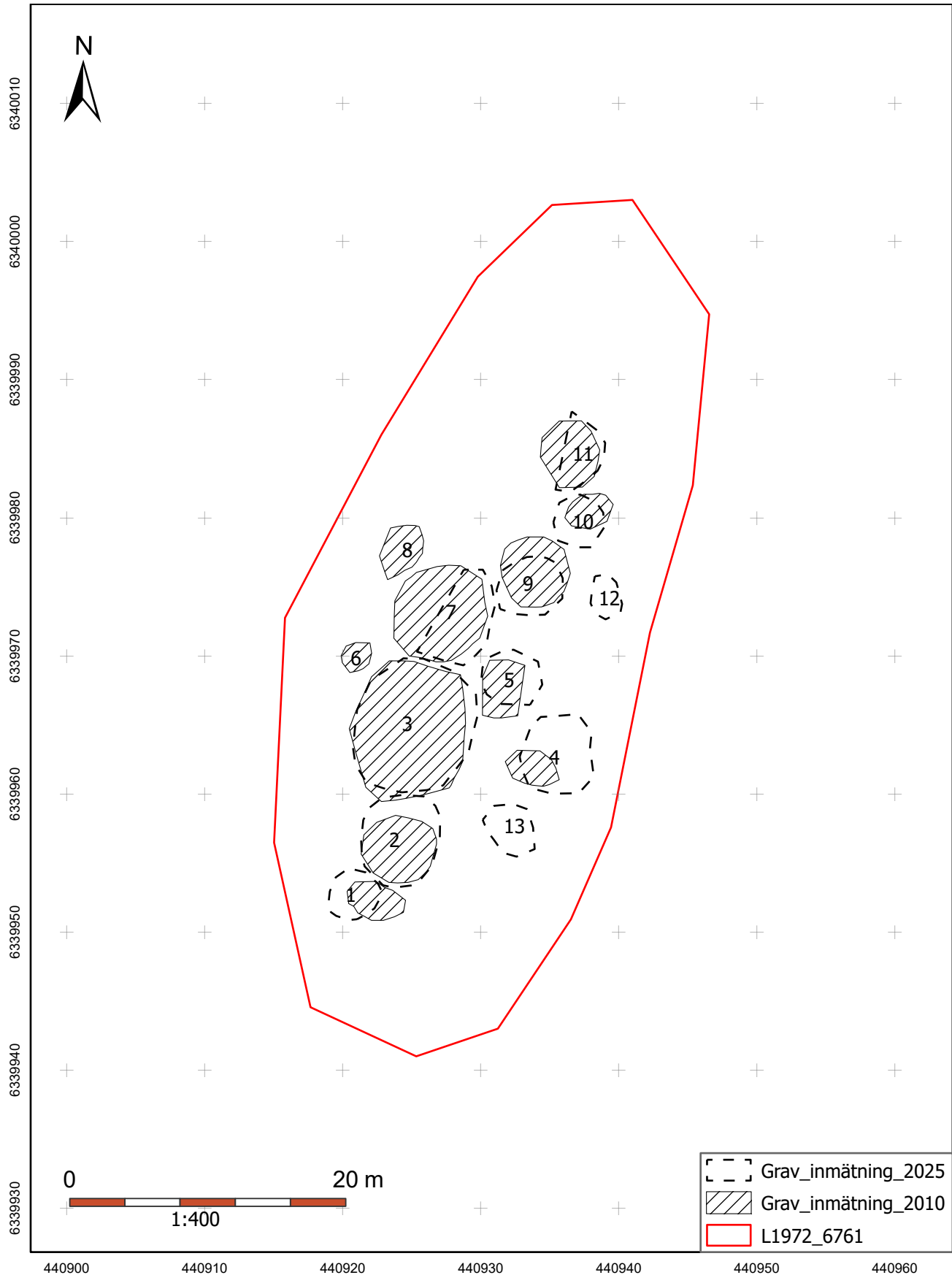
Då det vid undersökningens gång blev tydligt att de skadade delarna i gravfältets norra del och intill grav 11 enbart utgjordes

Schakt/rutor	Beskrivning	Kommentar
Schakt 1	6,7×1,4 meter (N-S) bestående av brun, tät, kompakt siltig sand. En orörd marknivå nåddes på 0,3 meters djup som bestod av gulbrun grusig silt med inslag av sten. I norra delen berg i dagen	
Schakt 2	4,5×3,4 meter (N-S) bestående av brun tät, kompakt siltig sand. En orörd marknivå nåddes på 0,3 meters djup som bestod av gulbrun grusig silt med inslag av sten.	
Ruta 1	1×1 meter bestående av mylla och silt med inslag av sten. En orörd marknivå ej nådd, påförda massor/omrört.	
Ruta 2	1×1 meter bestående av mylla och silt med inslag av sten. En orörd marknivå ej nådd, påförda massor/omrört.	
Ruta 3	1×1 meter bestående av kompakt mylla med inslag av sand, lera, sten och torv. En orörd marknivå nåddes på 0,1 meters djup bestående av siltig sand.	Recenta fynd
Ruta 4	1×1 meter bestående av mylla och silt med inslag av sten. En orörd marknivå ej nådd, påförda massor/omrört.	Fynd av tre fragment br ben, C14-daterat till 776-993 e.kr.
Ruta 5	1×1 meter bestående av mylla och silt med inslag av sten. En orörd marknivå ej nådd, påförda massor/omrört.	
Ruta 6	1×1meter bestående av kompakt mylla med inslag av sand, lera, sten och torv. En orörd marknivå nåddes på 0,1 metes djup bestående av siltig sand.	Recenta fynd
Ruta 7	1×1 meter bestående av mylla och silt med inslag av sten. En orörd marknivå ej nådd, påförda massor/omrört.	

Tabell 1. Schakt- och rutbeskrivningar.

Figur 10. Skadade områden tillsammans med upptagna sökschakt och rutor.

Figur 11 Gravarna som de mättes in i samband med skadeinventeringen 2010 i relation till de inmätningar som gjordes vid efterundersökningen 2025. Två nya gravar påträffades (12 och 13) i gravfältets östra del och två gravar i den västra delen var helt bortschaktade (6 och 8).

av körskador gjordes bedömningen att sökschaktning inte var nödvändigt i den delen av gravfältet (se figur 10).

Gravar

Antalet gravar skulle uppgå till minst elva stycken. Vid den arkeologiska efterundersökningen kunde det konstateras att två stycken var helt bortschaktade, grav 6 och 8 (se figur 9 och 11).

Inför undersökningen hade hela gravfältet avverkats, i och med det var mer av gravfältet synligt och ytterligare två, sedan tidigare okända, gravar kunde observeras och dokumenteras, grav 12 och 13 (se figur 11). En del av gravarna var svåra att upptäcka och ytterligare stenformationer inom fornlämningsområdet kan därför dölja ytterligare gravar. Då det inom detta uppdrag inte ingick att undersöka gravar som inte skadats har dessa därför inte undersökts vidare.

Gravarna varierar en del i storlek men majoriteten är mellan 5–6 meter i diameter.

L:nummer	Lämningsstyp	Beskrivning	Antikvarisk bedömning	Kommentar
L1972:6761	Gravfält	Gravfält, 62x26 m st (NNÖ-SSV), bestående av minst 11 fornlämningar. Dessa utgörs av 11 runda övertorvade stensättningar, 3-10 m diam, i regel 5-6 m diam, och 0,1-0,6 m h, i regel 0,3 m h. Flertalet har i ytan enstaka 0,2-0,3 m st stenar. Flera av fornlämningarna är höglignande på grund av läge på uppstickande bergklackar. Sommaren 2024 uppdagades det att gravfältet hade skadats i samband med anläggandet av en discgolfbana. Vid en arkeologisk efterundersökning registrerades skador på 5 av gravarna, 2 av gravarna var helt bortschaktade och vid insatsen registrerades även 2 nya gravar, 3-4 m i diam och 0,1-0-2 m h.	Fornlämning	Delundersökt och återställt

Tabell 2. Tabell över tidigare kända samt nypåträffade forn- och kulturlämningar. Förklaring till tabellen återfinns nedan.

Grav 7

Grav 7 var inte så pass skadad som den från början såg ut att vara. Vid en första anblick såg graven ut att vara halverad men när profilen rensades fram blev det tydligt att brandlagret fortfarande var intakt (se figur 12 och 13). Då brandlagret varken var skadat eller blottlagt togs beslutet, i samråd med länsstyrelsen i Jönköpings län, att enbart dokumentera den skadade profilen och därefter återställa den skadade delen av graven.

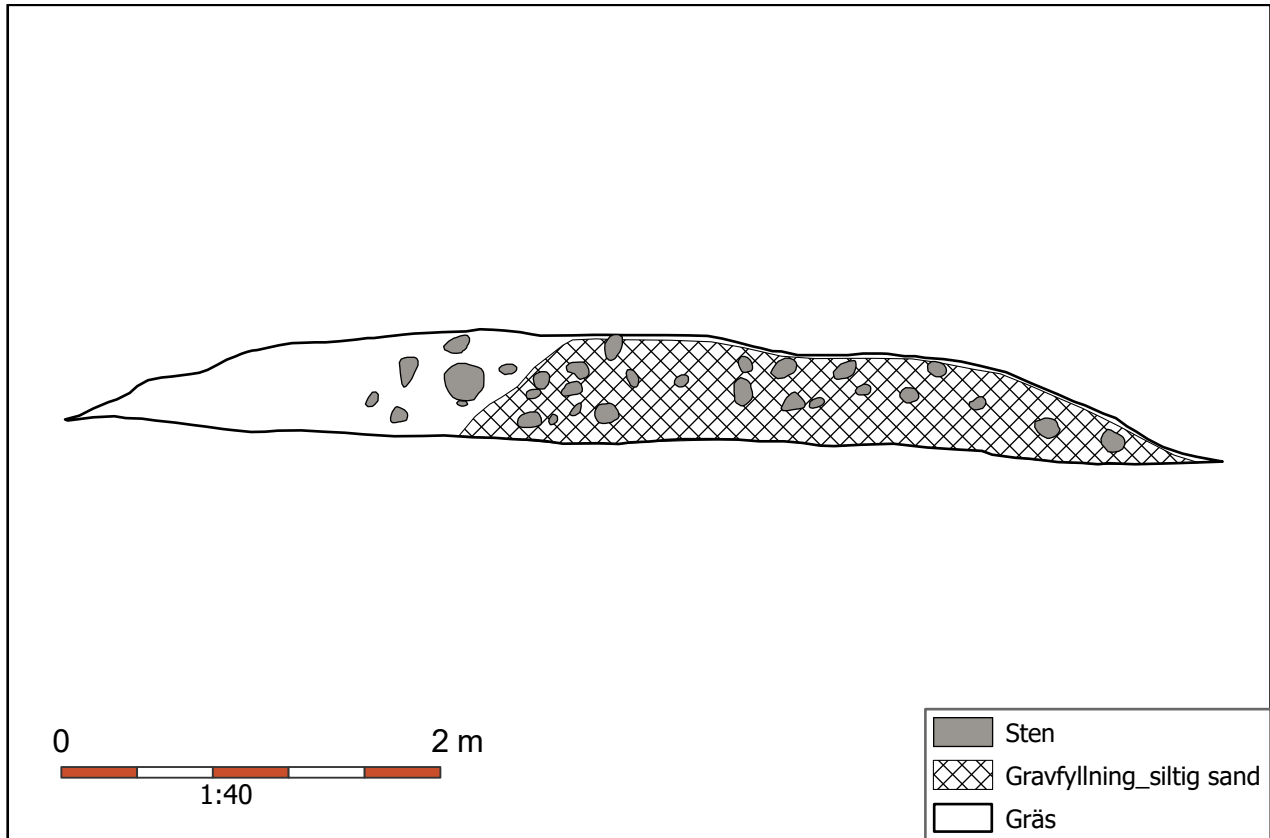
Den stenpackning som var synlig var relativt glest lagd men man ska ha i åtanke att det enbart var den yttre delen av stenpackningen som var synlig. Stenpackningen kan alltså vara tätare in mot gravens mitt.

Efter att profilen dokumenterats utfördes inga ytterligare åtgärder och graven återställdes i slutet av fältarbetet.

Grav 11

Grav 11 var den enda av gravarna som undersöktes i sin helhet i och med att graven var halverad och brandlagret var skadat.

Arbetet inleddes med att stenpackningen rensades fram, mättes in och fotograferades.

Figur 12. Högst upp. Grav 7, profilritning. Profil mot öst. Profil upprättad av Emma Boman.

Figur 13. Längst ned, Grav 7, framrensad profil. Enbart stenpackningen var skadad, brandlagret var fortfarande intakt varför graven inte kom att undersökas. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Gravens stenpackning var relativt gles och efter avtorvning fick stenpackningen en till synes rektangulär form (se figur 14).

Stenpackningen utgjordes av ett homogent stenmaterial, det vill säga bergarter i olika former men mestadels granit. Det fanns dock en sten som stack ut från resterande stenmaterial då den bestod av granit med inslag av kvarts. Stenen skulle visa sig markera något speciellt i graven.

Stenarna var mellan 0,1–0,5 meter stora och placerade på en häll. Vid undersökningens gång blev det väldigt tydligt att gravarna placerats på ett sådant sätt att hällen och uppstickande bergsklackar utnyttjats vid anläggandet av gravarna.

Under stenpackningen påträffades ytterligare en mindre stenpackning och ett brandlager centralt i graven. Brandlagret bestod av mörkbrun till svart fet, homogen siltig sand.

I gravens södra del, under den sten som delvis bestod utav kvarts, hade vi ett utslag med metalldetektorn. Detta utslag visade sig vara en järnsåg. Intressant är att det under järnsågen även dök upp en koncentration av ben och sot som avgränsades av en mindre stenpackning där stenmaterialet var mellan 0,12–0,20 meter stora.

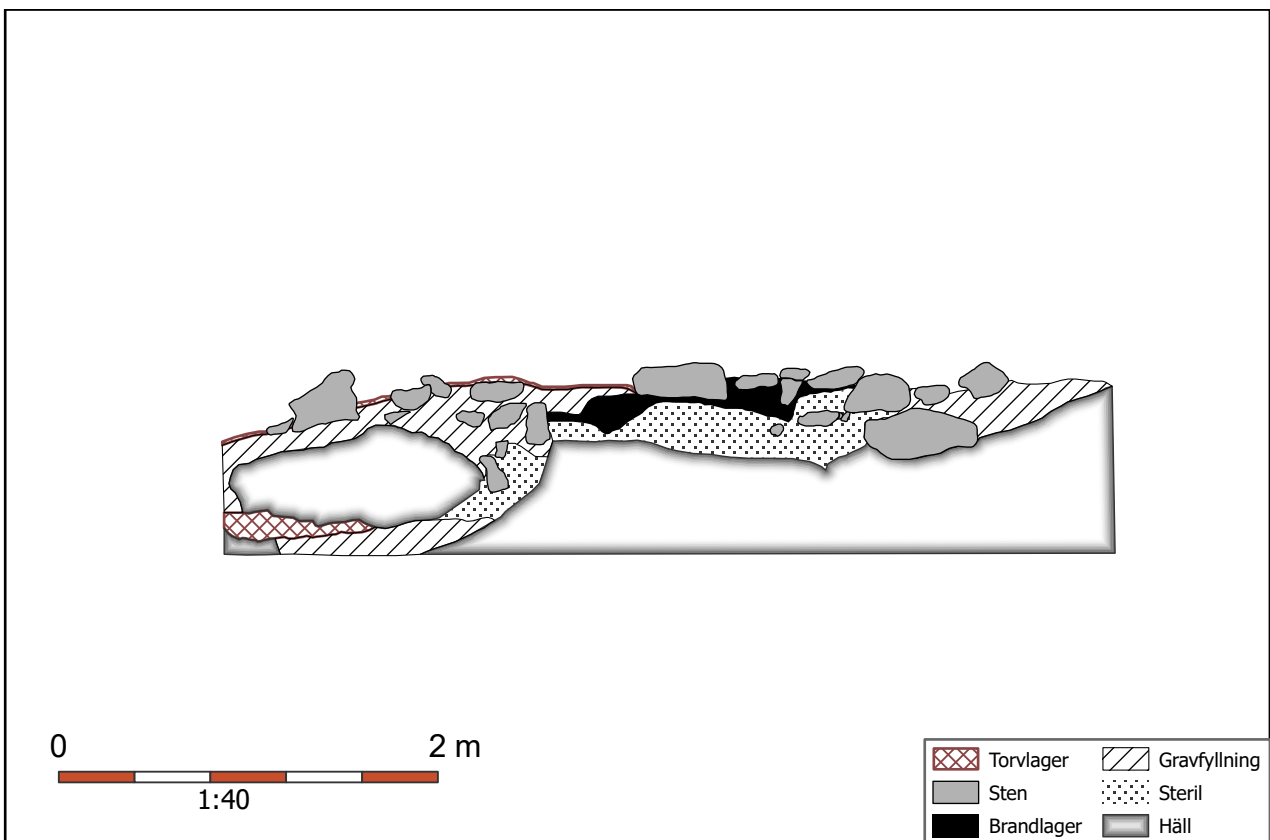
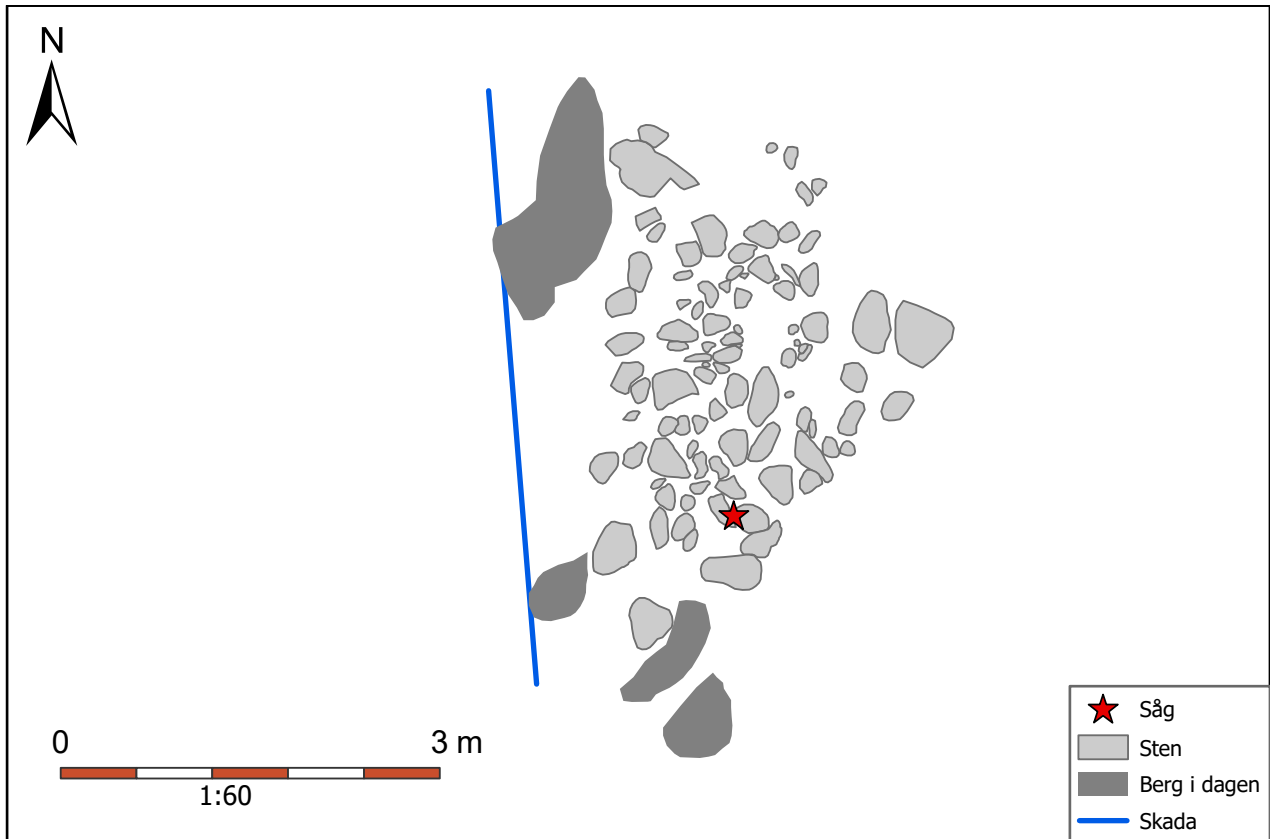
Stenar i olika färger och material och som sticker ut från de övriga stenmaterialet har observerats runt om i landet i just gravsammanhang.

På ett gravfält i Vitarör i Värnamo genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk undersökning år 1994. Gravfältet har nyttjats från äldre bronsålder till yngre järnålder. I en av gravarna, som är daterad till yngre järnålder (440–650 e.Kr.), framkom två röda, flata sandstenar och en sten i en grönaktig färg. Dessa stenar var placerade i ett område i skelettgraven där även en järnkniv, oidentifierade föremål i brons samt organiskt material framkom. Stenarna skiljde sig från de övriga i graven och var medvetet placerade där det förmodade skelettet var placerat (Nordström 2015).

Även vid undersökningar av gravfält i Torsvik i Jönköpings kommun observerades förekomst av kvarts i gravar och en grav kom att gå under namnet *kvartsgraven* som var en fyrsidig stensättning beströdd med kvartsstenar (Gustafsson och Nordström 2010).

I forskning har tolkningen gjorts att förekomst av vita kvartsstenar i gravar kan symbolisera en pånyttfödelse eller skapa en passage till livet efter detta, att stenen har en magisk symbolik och att den gravlagde personen hade en speciell roll i samhället (Carlie 1999).

I grav 11 är det väldigt tydligt att stenen med kvarts markerade något speciellt i graven; sågar i gravar är inte någon vanlig gravgåva varför vi kan ana att individen i graven hade en speciell roll i samhället.

Figur 14. Högst upp. Grav 11 i plan. Under sågen framkom en koncentration av brända ben
 Figur 15. Längst ned. Grav 11 i profil. Profil mot öst. Profil upprättad av Gustav Randér.

Gravens uppbyggnad

I grav 11 kunde olika kontexter observeras. I och med att i princip halva gravens saknas har formen visat sig vara något svårbedömd. Graven var till synes rund innan torven togs bort och när torven togs bort fick gravens en mer fyrkantig/rektangulär form (se figur 14).

Enligt den inmätning som gjordes vid skadeinventeringen som genomfördes 2010 var gravens rund och cirka 4 meter i diameter.

Vid de inmätningar som gjordes vid aktuell efterundersökningen var längden cirka 5,6 meter (norr-syd). Måttet togs där skadan var belägen vilket även komma att bli gravens upprättade profil (se figur 15).

Efter avtorvning framkom en stenpackning med en mindre mängd brända ben. Stenarna var mellan 0,1-0,5 meter stora. De större stenarna var placerade i gravens ytterkanter och såg till synes ut att markera hörn (se figur 14).

Under stenpackningen, i gravens sydöstra del, framkom en andra stenpackning (se figur 16) där stenarna var mellan 0,12-0,20 meter stora. En mindre stenkongregation påträffades även i gravens nordöstra del och bestod utav sten i storleken 0,10-0,20 meter stora.

I stenkongregationen i gravens sydöstra del, under stenen med inslag av kvarts, påträffades sågen och under sågen framkom kongregationen av brända ben.

Centralt i gravens, och som delvis var synligt i skadan, framkom under stenpackningen ett brandlager innehållande brända ben. Brandlagret bestod av sotig homogen siltig sand. Tjockleken varierade på mellan 0,01-0,2 meter i tjocklek. Inga rester efter en urna har framkommit.

Graven var anlagd på en berghäll där hällen nyttjats vid anläggandet av gravens. Både i södra och norra delen av gravens syntes berg i dagen/berghällerna sticka upp. Stenpackningen har alltså lagts på hällen och mellan de klackar som stack upp och på ett sätt "ramade" in stenpackningen och gravens.

Datering

De dateringar som är utförda kommer från grav 11 samt från ruta 4 där tre fragment av brända ben påträffades (se bilaga 2).

Utifrån de genomförda dateringarna är gravfältet från vikingatid.

Från grav 11 skickades tre fragment på datering, från olika kontexter i gravens.

Det ena provet togs från de brända ben som påträffades vid handrensning av stenpackningen och har med 95,4 % säkerhet daterats till 888–1017 e.Kr., och inom det intervallet med 91,4% säkerhet till 888–994 e.Kr.

I grav 11 framkom en benkoncentration där även en såg påträffades, i en säker kontext. Ett ben skickades därför från denna kontext.

Figur 16. Under den översta stenpackningen framkom en andra, mer utspridd stenpackning. Foto från sydsydväst. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 17. Grav 11 var anlagd på en bergshäll. Foto från väst. Fotograf: Gustav Randér.

Figur 18. Brandlagret i grav 11. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 19. Stenpackningen i grav 11 rensas fram för hand av arkeologer. Foto från nordväst. Fotograf: Emma Boman.

Dateringen från benkoncentrationen visade med 95,4 % säkerhet 663–991 e.Kr.

Ytterligare ett ben från brandlagrets profil skickades på datering vilken med 95,4 % säkerhet visade 707–953 e.Kr., och inom det intervallet med 86,8% visade 774–896 e.Kr.

Resultaten av dateringarna från grav 11 är således samstämmiga och möjligen en antydning om att benen som påträffades strödda över stenpackningen kan vara något yngre.

För att få besked om de tre fragment som påträffades vid rutgrävning kom från någon av de skadade gravarna daterades även ben från ruta 4.

Resultatet påvisade med 95,4% säkerhet 776–993 e.Kr., och inom det intervallet med 81,6% säkerhet 869–993 e.Kr. vilket bekräftar att de brända ben vi påträffade i ruta 4 kommer från någon av de skadade gravarna (se bilaga 2 för resultat av ¹⁴C-datering).

Sammantaget skickades sex benfragment iväg på datering. Inicialt skickades fyra benfragment på datering, tre stycken från gravens olika kontexter och ett från ruta 4. Dock fick vi besked från laboratoriet som utfört analysen att enbart två benfragment från grav

11 gick att analysera. De övriga två benfragmenten, ett från graven och ett från ruta 4, drabbats av en förmodad minneseffekt och integriteten av proverna inte gick att garantera. Ytterligare två benfragment, ett från grav 11 och ett från ruta 4 skickades därför iväg.

Brända ben

Genom den osteologiska analysen (se bilaga 3) blir det väldigt tydligt att det är mycket av skelettmaterialet som saknas. En del av de brända benen saknas med största sannolikhet som en följd av skadan men det är även tydligt att det inte är en komplett individ som är placerad i graven.

Från rutgrävningen påträffades enbart ett fåtal brända ben som enbart har kunnat bedömas till däggdjur.

I grav 11 har människa, får/get, hund? och ett större däggdjur identifierats, men majoriteten av fragmenten har bara kunnat bedömas till däggdjur.

De få fragment av människa som framkommit utgörs av kraniefragment från en ung vuxen individ. Enbart två fragment har bedömts som hund? vilket med tanke på sammahanget inte vore förvånande. Hund är inte ovanligt i vikingatida gravar och flera fragment av hund har påträffats på gravfältet i Sörsjö i Värnamo (L1972:733).

Figur 20. Lotten och Gustav gräver rutor i den del av gravfältet där materialet från de skadade gravarna ska ha placerats. I denna delen av området ska grav 8 ha legat. Foto från norr. Fotograf: Emma Boman.

Figur 21. Till höger. Efter handrensning framkom en stenpackning som troligtvis är resterna/botten av grav 6. Foto från nordnordost. Forograf: Emma Boman.

Figur 22. I slänten, på gravfältets södra del, där material från de skadade gravarna ska ha placerats framkom med hjälp av grävmaskin ett antal stenar. Stenarna skulle kunna komma från de skadade gravarna. Foto från öst. Forograf: Lotten Haglund.

Utöver den eventuella hunden har även ett fragment av får/get identifierats. Det förekommer även fragment som med största sannolikhet kommer från nöt eller häst.

Materialet i de olika kontexterna är tämligen likartade, inga tydliga skillnader går att avläsa vare sig det gäller art, förbränningsgrad, storlek eller anatomisk representation.

Benmaterialet uppvisar att det utsatts för en kraftig och troligtvis långvarig hetta och att skelettmaterialet kremerades relativt tätt in på dödstillfället. Den sprickbildning som ett flertal av benen, i olika kontexter, uppvisar indikerar att benen kremerades i färskt tillstånd. Benen hade alltså inte hunnit torka ut innan kremeringen.

Grav 6 och 8

På gravfältets högsta punkt på 179 meter över havet, där en korg tillhörande discgolfbanan grävts ned, saknas två gravar.

Vid arbetets gång var det tydligt att det inom denna yta hade skett en del arbeten för att jämna ut marken för att korgen skulle kunna grävas ned.

I något skede har två gravar då schaktats bort.

Dessa gravar har vid denna undersökning fått benämningen grav 6 och 8 (se figur 11).

Där grav 6 ska ha legat påträffades en väldigt gles stenpackning som skulle kunna utgöra rester/botten av den bortschaktade graven.

Där grav 8 ska ha legat påträffades tre brända ben.

För att försöka fånga upp och ta tillvara på eventuella gravfynd grävdes därför rutor inom denna yta och allt material sållades. Ytan gick även över med metalldetektor i flera omgångar.

Vid metalldetekteringen påträffades fyra metallföremål som skickades på konservering (se bilaga 4). Ett av fynden såg från början ut som en nyckel men efter konservering stod det klart att föremålet i fråga var en spik.

Utöver detta påträffades en sölja som kommer från grav 6 eller

Figur 23. Sölja (F1) efter konservering. Söljan kommer från grav 6 eller 8. Foto: Max Jahrehorn.

8. Även en spets i järn framkom. Spetsen påminner om en mantlad kula som eventuellt kan vara sentida.

Baserat på det lilla fyndmaterial som påträffades och som ska härröra från två gravar är det dock fortfarande oklart vart gravmaterialet tagit vägen. Det som eventuellt fanns kvar, utöver fyndmaterialet, var en del av det stenmaterial som kan vara från gravarna. Det påträffade stenmaterialet kan också komma från grav 7 (se figur 22).

Fynd

I grav 11 påträffades en såg av järn (F4, se bilaga 1). Sågen är cirka 11 centimeter lång och mellan 2–3 centimeter bred med tydliga tänder och två uppstående skänklar på motsatt sida för handtagets fäste, varav ena har gått av. Sågmodellen kan påminnas om dagens bågsåg, dock med ett kraftigare sågblad.

Sågar förekommer som gravgåvor men de är inte vanliga; denna är den första som har påträffats i Jönköpings län.

Sågen var även den enda gravgåva som påträffades vilket vittnar om dess betydelse för den gravlagda och dennes roll i samhället.

Figur 24. Sågen (F4) som påträffades i grav 11 efter konservering. Foto: Max Jahrehorn.

Sågar i arkeologiska kontexter

Sågen som symbol tillhör hantverkarens utrustning. Kan det alltså vara så att vi i grav 11 har en hantverkare?

Just sågen som redskap är ofta förknippat med trähantverk men den har även nyttjats vid tillverkning av kammar i ben och horn.

Det mest spektakulära fyndet av sågar har gjorts på Gotland. Det så kallade *Mästermyrfyndet* hittades av bonde år 1936 i en myr. Fyndet utgörs av en kista tillverkad av ek och i kistan återfanns ett hundratal verktyg, däribland sågblad (<https://samlingar.shm.se/object/9725EADF-8C24-4F7D-865E-C84BF0B3D90A>).

Sågen från *Mästermyrfyndet* är av en annan modell än den som påträffades i graven i Västhorja. Sågen i *Mästermyrfyndet* har ett längre blad med ett handtag i ena änden och kan mer jämföras med en sticksåg.

Ett annat välkänt fynd där även sågblad påträffats är *Drocksjöfyndet*. Fyndet gjordes i Jämtland och påträffades i en grav som har daterats till 600–800 e.Kr. Ett flertal olika verktygskategorier påträffades, däribland hammare, holkyxor, hyveljärn, filar och en såg, för att enbart nämna ett par. Föremålen har tolkats komma ifrån en individ som var i behov av och utvecklade specialverktyg. Verktygen har tolkats som att de har använts av en snickare och smed och även en smed som hanterat guld (<https://www.skogsbygden.se/Myrmalm-och-Smide/myrmalm-och-smide.html>).

Fynd av sågar har även gjorts i ett fåtal gravar, bland annat i en grav i Tunby socken i Västerås (L2003:9905). Sågen påminner mycket om den vi har påträffat i Grav 11 och påträffades i grav 2 och som har daterats till 800–1000-tal. Gravfältet är inte undersökt men har skadats. I likhet med både *Mästermyrfyndet* och *Drocksjöfyndet* så påträffades fler föremål, 159 stycken samlades in. Bland dessa framkom bland annat en sax, hängen, en människofigurin i ben, ovala spännbucklor, pärlor, selbågskrön, sköldbuckla, hammare och sporre. Allt kommer från en och samma grav och som samlades in 1931 (källa Fornsök och digitalt museum). Det är helt klart en spektakulär grav med mestadels manliga attribut.

Den såg vi har påträffat sticker således ut från tidigare fynd av sågar då enbart sågen har påträffats, inga andra redskap återfanns i graven. Frågan uppstår då om något kan ha försvunnit i och med att graven var skadad eller om sågen var den enda gravgåvan.

Västhorjagravfältets plats i det vikingatida Finnveden

I och med att vi enbart har undersökt en grav i sin helhet kan vi inte med säkerhet veta gravskicket för de övriga gravarna på gravfältet. Det begränsar även möjligheten att jämföra gravfältet med andra undersökta gravfältet.

Baserat på dess form och storlek utgörs troligtvis resterande gravar även av brandgravar. Det finns inga tydliga indikationer på

skelettgravar eller kristna influenser på detta gravfält. Nedstående tolkningar kan därför komma att ändras om fler gravar någonsång i framtiden skulle komma att undersökas.

Det är rikt med vikingatida gravfält i Värnamotrakten vilket kan ha sin förklaring i att Värnamo var en centralort under den här perioden. Antalet gravfält speglar antalet människor som har rört och uppehållit sig i trakten.

Västhorjagravfältets datering visar att det är samtida med majoriteten av de tidigare undersökta gravfälten. Gravfältet i Kärda har daterats från 600–900 samt 800–1100 men framförallt 900–1000-tal vilket gör att gravfältet i Kärda ser ut att vara näst intill samtida men eventuellt något yngre än Västhorjagravfältet.

Gravfältet i Västhorja och gravfältet i Hornaryd har en del likheter, framför allt när det gäller sammansättningen av brända ben i gravarna. Hornaryd har dock undersökts i sin helhet och inga tecken på kristna influenser har observerats. Troligtvis slutade man använda gravfältet innan och begravde således sina anhöriga på en annan plats när kristendomen tog mer plats i samhället (Bodin 1994:132ff). Det är möjligt att det kan ha varit så även i Västhorja. Att man valde en ny plats att begrava sina anhöriga på.

Kanske var det så att människorna i Västhorja höll fast vid sin hedniska tro längre än vad man gjorde i exempelvis Kärda, där det är tydligt att befolkningen tagit till sig kristendomens begravningstraditioner och skelettgravar i öst-västlig riktning har begravts på höggravfält tillsammans med deras förfäder.

Gravfälten i de här trakterna tillsammans med förekomsten av runstenarna vittnar om en bygd och ett samhälle som var under en stor samhällsförändring som inte skedde över en natt.

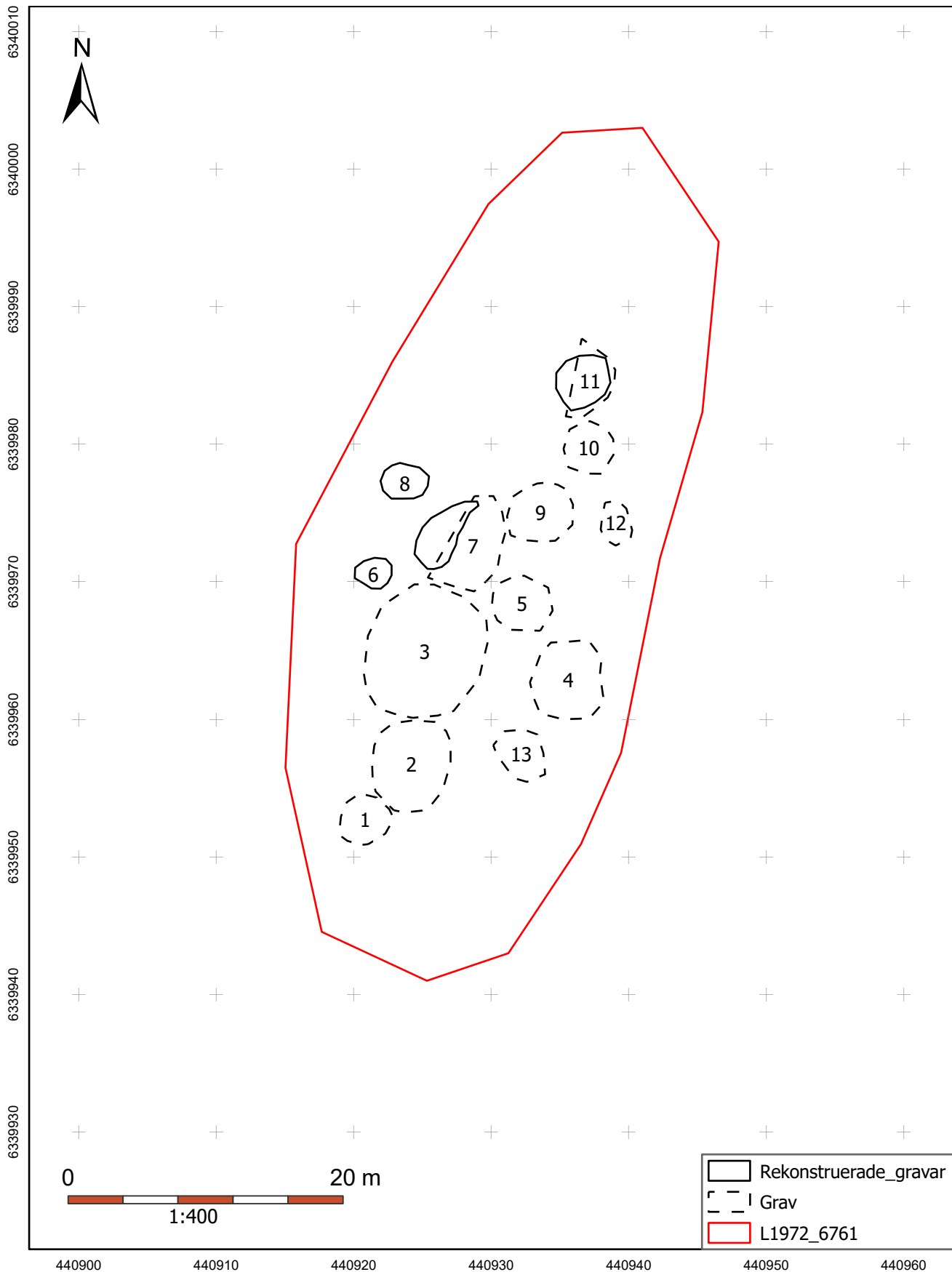
De gravlagda

Vi har fått en ytterst liten inblick kring vilka människorna var som var begravda på gravfältet.

I grav 11 har vi med största sannolikhet en man i och med fyndet av sågen. Baserat på kraniefragmenten var mannen relativt ung. Sågen har uppenbarligen haft en speciell innebörd för den gravlagde mannen och vi kan kanske ana att han en var hantverkare av något slag. Då mannen fått en såg med sig i graven och platsen för sågen och benkoncentrationen var markerade med en utmärkande sten indikerar det att individen troligtvis hade en speciell roll i samhället. Mannen har även fått med sig vad som troligtvis var en hund samt ett större däggdjur som vi kan misstänka var en häst.

De som begravts på gravfältets högsta punkt är betydligt mer anonyma då majoriteten av gravmaterialet saknas.

Vi har tre brända ben från däggdjur och en sölja. Dessa människors historia och den information vi hade kunnat få ut från gravmaterialet är således förlorad.

Figur 25. De rekonstruerade gravarna tillsammans med gravar som ej var skadade . Genom grav 4 syns en mindre körskada tvärs genom graven, körskadan har fyllts upp med jordmassor. En ny inmätning var alltså inte nödvändig.

Återställning

De gravar som uppvisade skador har återställts i den mån det varit möjligt. Gravarna har återställts med hjälp av tidigare inmätningar (Ameziane med flera 2010) och höjden har baserats på äldre beskrivningar. Återställda gravar utgörs av 4, 6, 7, 8 och 11. Dessa presenteras mer ingående var för sig.

Gräs skulle efter avslutad undersökning sås på de återställda gravarna.

Grav 4

Den plast som var synlig i graven har varsamt grävts bort och körskadan återställas genom att jordmassor tillfördes graven för att bygga upp den ursprungliga formen igen.

Figur 26. Till vänster Genom grav 4 var en äldre körskada synlig. Foto från sydost. Fotograf: Emma Boman.

Figur 27. Ovan. I grav 4 var blå plast nedstucken. Foto från öst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 28. Grav 4 efter återställning. Foto från väst. Fotograf: Gustav Randér.

Grav 6

Gravens form och höjd har återställts i den mån det har varit möjligt utifrån äldre inmätningar och beskrivningar av graven.

För att återställa graven har enbart jordmassor använts. Då vi inte vet hur gravens konstruktion har sett ut gjordes därför valet i fält att enbart bygga upp graven med jordmassor utan en stenpackning. Detta tydliggör även i detta fall att graven är återställd utan att en undersökning av graven ägt rum.

Figur 29. Grav 6 efter återställning. Foto från norr.
Fotograf: Lotten Haglund.

Grav 7

För att återställa grav 7 har äldre inmätningar använts som utgångspunkt.

Sten tillfördes den skadade delen tillsammans med jordmassor för att återställa stenpackningen och gravens form.

Vi vet dock inte om graven har haft en tydlig kantkedja eller inte.

Figur 30. Grav 7. Återställning under arbete. Bakom gravens skymtar ytterligare en grav och discgolfbanan.
Foto från norr. Fotograf: Lotten Haglund.

Grav 8

Gravens form och höjd har återställts i den mån det har varit möjligt utifrån äldre inmätningar och beskrivningar av graven. För att återställa graven har enbart jordmassor använts. Då vi inte vet hur gravens konstruktion har sett ut gjordes därför valet i fält att enbart bygga upp graven med jordmassor utan en stenpackning. Detta tydliggör även i detta fall att graven är återställd utan att en undersökning av graven ägt rum.

Återställandet av grav 6 och 8 har således utförts enligt samma metod.

Figur 31. Grav 7 efter återställning. Foto från syd.
Fotograf: Gustav Randér.

Figur 32. Grav 8 efter återställning. Foto från syd.
Fotograf: Lotten Haglund.

Grav 11

Graven var halverad och undersöktes därför i sin helhet enligt beslut. I och med att hela graven undersöktes krävdes även störst insats vad gäller återställandet av graven

I och med att graven har undersökts hade vi kännedom om hur graven var uppbyggd vilket underlättade vid återställandet.

Till stor del kunde den sten som vi plockat bort från graven i samband med undersökningen återanvändas och jordmassorna återföras till graven.

Figur 33. Återställning av stenväggningen i grav 11.
Foto från syd. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 34. Grav 11 återställd. Foto från syd.
Fotograf: Lotten Haglund.

Utvärdering av undersökningsplanen

Syftet med efterundersökningen var att på ett vetenskapligt sätt dokumentera och undersöka de gravar som skadats samt återställa alla skador. Inga större avvikelser har skett från undersökningsplanen varför vi bedömer att målsättningarna är uppfyllda i relation till undersökningsplanen.

Vid arbetets gång visade det sig att enbart en grav var skadad till hälften och enbart denna grav kom därför att undersökas i sin helhet. Detta beslut togs i samråd med länsstyrelsen i Jönköpings län.

Då enbart en grav undersöktes i sin helhet påverkade det möjligheten att besvara frågeställningarna angivna i undersökningsplanen. Vi bedömer ändå att vi har besvarat frågeställningarna i den mån det har varit möjligt utifrån de ändrade förutsättningarna.

ANTIKVARISK BEDÖMNING / KOMMENTAR

Antikvarisk bedömning görs utifrån Riksantikvarieämbetets praxis för tillämpning av kulturmiljölagen (KML). Lämningsstyverna och deras bedömning redovisas i den så kallade *Lämningsstyplistan* som är upprättad och ajourhållen av Riksantikvarieämbetet. Länsstyrelsen gör den slutliga bedömningen inom ett uppdrag.

Fornlämning

Fornlämning är en lämning som är skyddad enligt kulturmiljölagen. För att kunna bedömas som fornlämning måste den vara äldre än 1850. Tre kriterier måste också vara uppfyllda; det ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och som är varaktigt övergiven. Det är förbjudet att utan tillstånd från länsstyrelsen rubba, ta bort, gräva ut eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Övrig kulturhistorisk lämning

Övrig kulturhistorisk lämning används för kulturhistoriska lämningar som har tillkommit efter 1850, men som ändå anses ha ett antikvariskt värde. Bedömningen används även för vissa lämningar som inte uppvisar fysiska spår, till exempel fyndplats eller plats med tradition.

Möjlig fornlämning

Möjlig fornlämning anges för lämningar som kräver vidare utredning för att den antikvariska bedömningen ska kunna fastställas. Lämningsen måste vara bekräftad i fält. Möjlig fornlämning kan även anges för en lämning som har undersökts i samband med en arkeologisk undersökning, men där man inte kunnat fastställa lämningens utbredning.

Ingen antikvarisk bedömning

Ingen antikvarisk bedömning används för lämningar som blivit helt borttagna genom en arkeologisk undersökning eller helt förstörda. Lämningar som endast är kända via kartmaterial, skriftlig eller muntlig källa och inte har kunnat återfinnas i fält, kan inte heller ha en antikvarisk bedömning.

Ej fastställd

Den antikvariska bedömningen har inte fastställts. Avser till exempel boplatsslägen där en arkeologisk utredning steg 2 krävs för att eventuellt kunna finna spår som inte är synliga ovan mark.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 7087-2024
Länsstyrelsens beslutsdatum: 2024-11-04
Jönköpings läns museums dnr: 2024-216
Uppdragsnummer Kulturmiljöregistret: ... 202500556
Uppdragsgivare: Länsstyrelsen i Jönköpings län
Rapportansvarig: Emma Boman
Rapportgranskning: Kristina Jansson
Fältansvarig: Emma Boman
Fältpersonal: Emma Boman, Lotten Haglund,
Gustav Randér och praktikanter
Simon Johannesson och Henrik
Andersson
Fältarbetstid: 2025-04-23–2025-05-12
Län: Jönköpings län
Kommun: Värnamo kommun
Socken: Värnamo socken
Fastighetsbeteckning: Västhorja 12:4
Koordinater: E: 6339971, N: 440929
Koordinatsystem: Sweref 99 TM
Höjdsystem: RH 2000
Undersökningsyta: 575 m²
Fornlämningsnummer: L1972:6761
Fornlämningstyp: Gravfält
Tidsperiod: Vikingatid
Fynd nr: 1-21 (fynd nr 3 gallrat)
Tidigare undersökningar: Jönköpings läns museum arkeo-
logisk rapport: 2010:09

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Riksantikvarieämbetet, Stockholm (RAÄ)

Kulturmiljöregistret, Forssök: <https://app.raa.se/open/forsok/>

Tryckta källor och litteratur

Agertz, Jan och Varenius, Linnéa. 2002. Om runstenar i Jönköpings län. *Småländska kulturbilder 2002*. Jönköping.

Ameziane, Jenny, Borg, Jan, Gustavsson, Anna, Kraft, Anders, Røjder, Ingvar och Sandin, Mats. 2010. *Gudrun och Per – en stormig historia. Efterundersökning och återställning av stormskadade gravar och gravfält i Jönköping län, etapp 5–6*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2010:09. Jönköping.

Bodin, Ulf. 1994. *Ett vikingatida skelettgravfält i Finnveden*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport. Jönköping.

Carlie, Anne. 1999. "Sacred white stones". On traditions of building white stones into graves. *Archaeological review 5 (1999)*, pp. 41-58. Lund.

Gustafsson, Jörgen. 2016. *Vikingatida gravfält i Nästa, Kärda. Arkeologisk undersökning av del av RAÄ 42:2, vikingatida gravfält inom fastigheten Kärda 2:1, Kärda socken i Värnamo kommun i Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2016:04. Jönköping.

Gustafsson, Jörgen och Nordström, Mikael. 2010. *Döden i Torsvik. Tre järnåldersgravfält i södra Vätterbygden berättar om gravritualer, sydportar och brännoffer. Arkeologiska för- och slutundersökningar av fornlämningsarna 22, 28, 29 och 171 i Barnarps socken, Jönköpings kommun. Barnarps socken. Jönköpings kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2010:31. Jönköping.

Helander, Christina. 2008. *Ett vikingatida höggravfält i Värnamo. Arkeologisk undersökning inför byggnation inom Hornaryd 2:6, RAÄ 64, Värnamo socken i Värnamo kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport. 2008:52. Jönköping.

Margaryan, Ashot och Willerslev, Eske. 2020. Population genomics of the viking world. *Nature 585*, 390-396 (2020). London.

Nordman, Ann-Marie. 2021. *Västhorja by i Värnamo. Arkeologisk förundersökning av förhistoriska boplatsspår samt historiska tidens gårdslämnningar, L2019:4885, L2019:4910 m fl inför exploatering inom Västhorja 12:3, 12: 5 och 13:4, Värnamo socken och kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2021:04. Jönköping.

Nordman, Ann-Marie. 2024. *Arkeometallurgiska analyser av blästplatslämningar. Arkeologisk undersökning i form av arkeometallurgisk analys av blästslagg och ugnsväggar påträffad inom fornlämnings L2019:4955 och L2021:2294, Västhorja 12:5, Värnamo socken och kommun, Jönköpings län*. Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2024:08. Jönköping.

Nordström, Mikael. 2015. *Vitarör - gravar från yngre bronsålder till yngre järnålder. Arkeologisk undersökning av fornlämning 357 inom stadsäga 1302, kvarteret Klynnan i Värnamo socken och kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2015:04. Jönköping.

Nordström, Mikael. 2024. *Borrehall - en mångtydig älvkvarnssten. Dokumentation och en mindre arkeologisk provundersökning av en skålgropssten på gränsen mellan Tveta och Östbo härad, L1973:7385 (RAÄ-nr Månsarp 1:1) på fastigheten Sjöhult 1:28, Månsarps socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 2024:04. Jönköping.

Nydolf, Nils-Gustaf. 1993. *Återställning av skadat gravfält - fornlämning 70, Sörsjö. Arkeologisk undersökning, Värnamo socken i Värnamo kommun, Jönköpings län.* Jönköpings läns museum, arkeologisk rapport 1993:30. Jönköping.

Skogsbygden, Myrmalm och smide: <https://www.skogsbygden.se/Myrmalm-och-Smide/myrmalm-och-smide.html> (hämtad 2026-03-31).

Statens historiska museum och kungliga myntkabinettet. 1910. Tillväxten under år 1910. *Fornvännen*, Journal of swedish antiquarian research. *Fornvännen* 5, 211-318, I-VIII. Stockholm.

Statens historiska museer, sök i samlingarna: <https://samlingar.shm.se/object/A4402DF1-1352-47FF-92BD-2E1EE3965A6F> (hämtad 2026-03-25).

Statens historiska museer, sök i samlingarna: <https://samlingar.shm.se/object/CD302BD1-E0D0-4AB7-99FA-C7D71C9C7B9A> (hämtad 2026-03-25).

Tillväxten 1906 och 1910 i *Fornvännen*

Figurförteckning

Figur 1. Utdrag ur digitala fastighetskartan med aktuellt gravfält markerat. Skala 1:10 000.

Figur 2. Vid efterundersökningen har påförd flis skalats bort med hjälp av grävmaskin och därefter har arkeologer rensat fram ytan för hand. Foto från nordöst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 3. Gravfältet är beläget på en tydlig kulle som sluttar åt norr. Majoriteten av gravarna är placerade på gravfältets högsta punkt. I slänten upp mot gravfältet ska material från skadade gravar ha dumpats. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 4. Gravfältet sett från norr med en tydlig backe upp till gravarna. Foto från norr. Fotograf: Emma Boman.

Figur 5. Västhorjastenen. Foto från söder. Fotograf: Linnéa Varenius, Jönköpings läns museum.

Figur 6. Högst upp. På gravfältets högsta punkt låg påförd flis där en korg tillhörande discgolfbanan hade grävts ned och återigen grävts bort innan fältarbetet startade. Foto från västnordväst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 7. I mitten. Grav 11 var halverad och brandlagret med brända ben blottlagt. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 8. Längst ned. Under den påförda flisen påträffades sten utan direkta tydliga mönster. Eventuellt kan stenarna markerade med svart cirkel vara resterna efter grav 6. Foto från nordnordöst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 9. Gravarna som de mättes in i samband med skadeinventeringen efter stormarna Per och Gudrun tillsammans med skadorna som mättes in vid karteringen 2024, och som även utgjorde undersökningsområdet.

Figur 10. Skadade områden tillsammans med upptagna sökschakt och rutor.

Figur 11. Gravarna som de mättes in i samband med skadeinventeringen 2010 i relation till de inmätningar som gjordes vid efterundersökningen 2025. Två nya gravar påträffades (12 och 13) i gravfältets östra del och två gravar i den västra delen var helt bortschaktade (6 och 8).

Figur 12. Högst upp. Grav 7, profilritning. Profil mot öst. Profil upprättad av Emma Boman.

Figur 13. Längst ned, Grav 7, framrensad profil. Enbart stenpackningen var skadad, brandlagret var fortfarande intakt varför graven inte kom att undersökas. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 14. Högst upp. Grav 11 i plan. Under sågen framkom en koncentration av brända ben.

Figur 15. Längst ned. Grav 11 i profil. Profil mot öst. Profil upprättad av Gustav Randér.

Figur 16. Under den översta stenpackningen framkom en andra, mer utspridd stenpackning. Foto från sydsydväst. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 17. Grav 11 var anlagd på en berghäll. Foto från väst. Fotograf: Gustav Randér.

Figur 18. Brandlagret i grav 11. Foto från väst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 19. Stenpackningen i grav 11 rensas fram för hand av arkeologer. Foto från nordväst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 20. Lotten och Gustav gräver rutor i den del av gravfältet där materialet från de skadade gravarna ska ha placerats. I denna delen av området ska grav 8 ha legat. Foto från norr. Fotograf: Emma Boman.

Figur 21. Till höger. Efter handrensning framkom en stenpackning som troligtvis är resterna/botten av grav 6. Foto från nordnordost. Fotograf: Emma Boman.

Figur 22. I slänten, på gravfältets södra del, där material från de skadade gravarna ska ha placerats framkom med hjälp av grävmaskin ett antal stenar. Stenarna skulle kunna komma från de skadade gravarna. Foto från öst. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 23. Sölja (F1) efter konservering. Söljan kommer från grav 6 eller 8. Foto: Max Jahrehorn.

Figur 24. Sågen (F4) som påträffades i grav 11 efter konservering. Foto: Max Jahrehorn.

Figur 25. De rekonstruerade gravarna tillsammans med gravar som ej var skadade. Genom grav 4 syns en mindre körskada tvärs genom graven, körskadan har fyllts upp med jordmassor. En ny inmätning var alltså inte nödvändig.

Figur 26. Till höger. Genom grav 4 var en äldre körskada synlig. Foto från sydost. Fotograf: Emma Boman.

Figur 27. Ovan. I grav 4 var blå plast nedstucken. Foto från öst. Fotograf: Emma Boman.

Figur 28. Grav 4 efter återställning. Foto från väst. Fotograf: Gustav Randér.

Figur 29. Grav 6 efter återställning. Foto från norr. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 30. Grav 7. Återställning under arbete. Bakom graven skymtar ytterligare en grav och discgolfbanan. Foto från norr. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 31. Grav 7 efter återställning. Foto från syd. Fotograf: Gustav Randér.

Figur 32. Grav 8 efter återställning. Foto från syd. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 33. Återställning av stenpackningen i grav 11. Foto från syd. Fotograf: Lotten Haglund.

Figur 34. Grav 11 återställd. Foto från syd. Fotograf: Lotten Haglund.

Bilaga 1. Fyndlista

Fynd	Material	Beskrivning	Längd (mm)	Bredd (mm)	Tjocklek (mm)	Vikt (g)	Antal	Anmärkning
JM57564:1	Järn	Sölja av järn 60x50x,10 mm, eldpåverkad och förvriden..	60	50	10	29,01	1	Lösfynd, från skadad grav
JM57564:2	Järn, CU-legering	Spets/mantald kula? av järn, 30x10x0,7 mm.	30	10	0,7	8,04	1	Lösfynd, sentida?
JM57564:3	Järn	Spik med böjt skaft.	100	10	0,04	24,88	1	Bedömdes som ev nyckel, gallrat efter konservering
JM57564:4	Järn	Såg, 110x20x0,02 mm, blad med tänder och böjda skänklar för handtag.	110	20	0,02	17	1	Grav 11
JM57564:5	Ben	Brända ben				4,48	25	Grav 11, handrensning av stenpackning
JM57564:6	Ben	Brända ben				34,15	136	Grav 11, handrensning av stenpackning
JM57564:7	Ben	Brända ben				0,1	1	Ruta 4
JM57564:8	Ben	Brända ben				1,48	4	Kartering
JM57564:9	Ben	Brända ben				0,49	4	Skadad del av grav 11
JM57564:10	Ben	Brända ben				6,04	38	Skadad del av grav 11
JM57564:11	Ben	Brända ben				0,72	1	Under stenpackningen i grav 11
JM57564:12	Ben	Brända ben				3,44	11	Under stenpackningen i grav 11
JM57564:13	Ben	Brända ben				43,05	187	Under stenpackningen i grav 11
JM57564:14	Ben	Brända ben				0,28	2	Under stenpackningen i grav 11
JM57564:15	Ben	Brända ben				86,34	340	Benkoncentration i grav 11
JM57564:16	Ben	Brända ben				0,48	10	Profil, grav 11
JM57564:17	Ben	Brända ben				5,51	31	Profil, grav 11
JM57564:18	Ben	Brända ben				13,09	55	Profilens östra del, grav 11
JM57564:19	Ben	Brända ben				9,95	46	Profil, grav 11
JM57564:20	Ben	Brända ben				43,15	212	Profil, grav 11
JM57564:21	Ben	Brända ben				11,48	40	Profil, grav 11

Bilaga 2. ¹⁴C-dateringar

Uppsala 2025-12-12

UPPSALA
UNIVERSITET

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Kol-14 gruppen

Besöksadress:
Ångström Laboratoriet
Regemenstvägen 10
752 37 Uppsala

Postadress:
Box 529
751 21 Uppsala

Telefon:
018 – 471 3124

Hemsida:
www.uu.se/centrum/tandemlab

E-post:
radiocarbon@physics.uu.se

Emma Boman
Jönköpings läns museum
Box 2133
550 02 JÖNKÖPING

Resultat av ¹⁴C datering av brända ben från L1972:6761, Västhorja Dnr 2024-216, Värnamo socken och kommun, Jonköpings län. (p 7031)

Förbehandling av brända ben:

1. 1.5% NaOCl tillsatt till det rengjorda och krossade benprovet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 48 h.
2. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten.
3. 1 M HAc tillsatt till provet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 24 h.
4. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten och intorkat.
5. Lakning med 6 M HCl.
6. Den erhållna CO₂-gasen grafiteras därefter Fe-katalytiskt före mätningen av ¹⁴C-innehållet i acceleratorn.

RESULTAT

Labnummer	Prov	δ ¹³ C‰ V-PDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-90950	Prov 3	-19,8	1 213 ± 88
Ua-90951	Prov 4	-24,0	1 192 ± 31
Ua-90952	Prov 1 ruta 4	¹	1 133 ± 36
Ua-90953	Prov 2 Grav 11	-20,5	1 099 ± 30

¹ Inte tillräckligt med material för analys.

Bifogat finns graf(er) med kalibrering från BP-ålder till kalenderår.

Med vänliga hälsningar

Karl

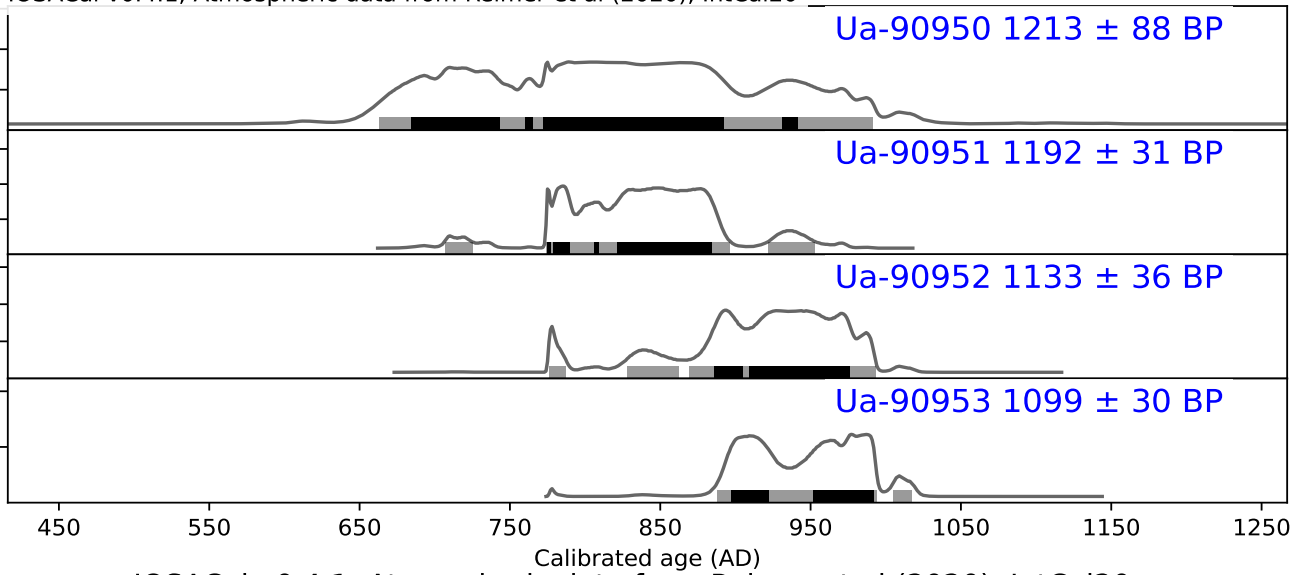
Håkansson

Elektroniskt undertecknad
av Karl Håkansson
Datum: 2025.12.12
18:04:28 +01'00'

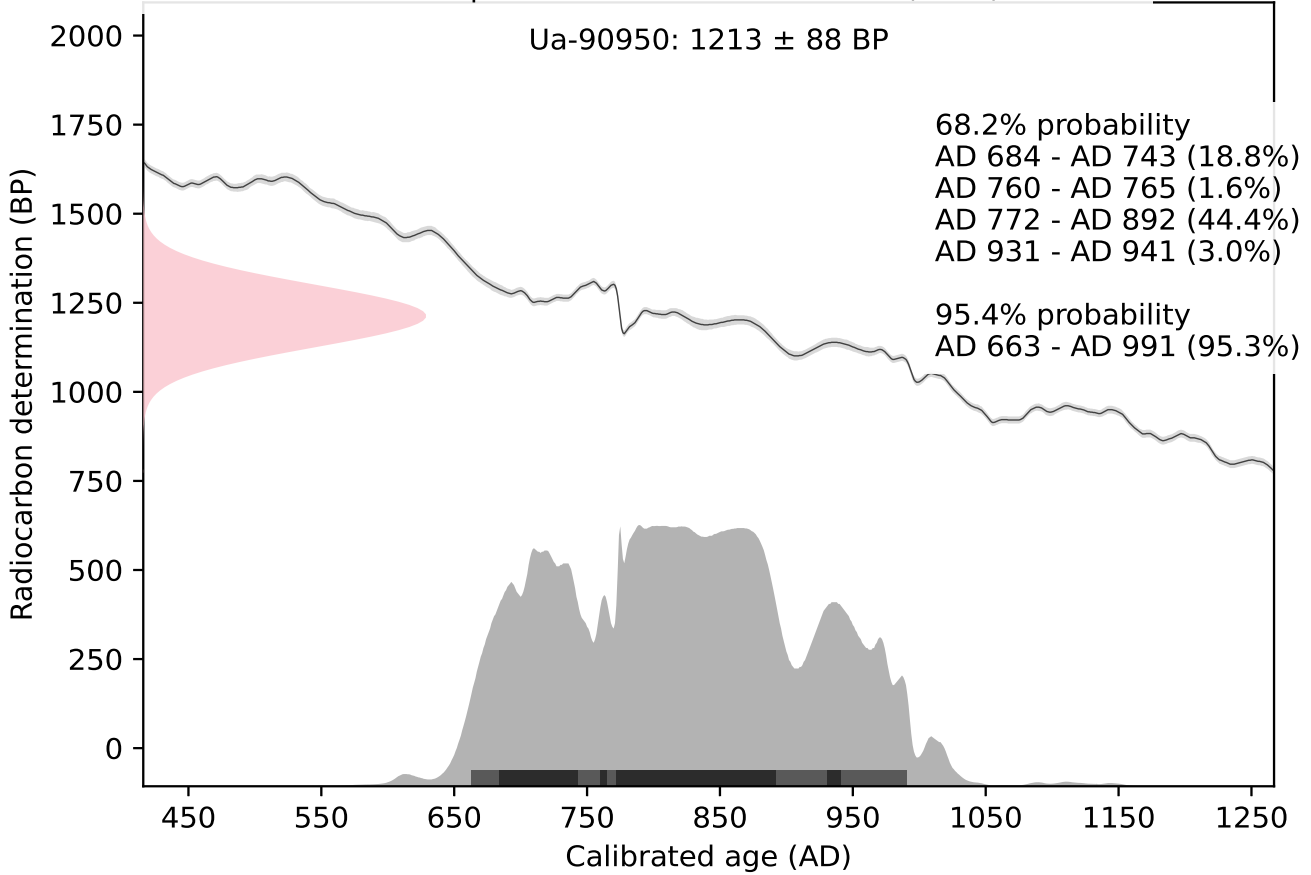
Karl Håkansson/Daniel Primetzhofner

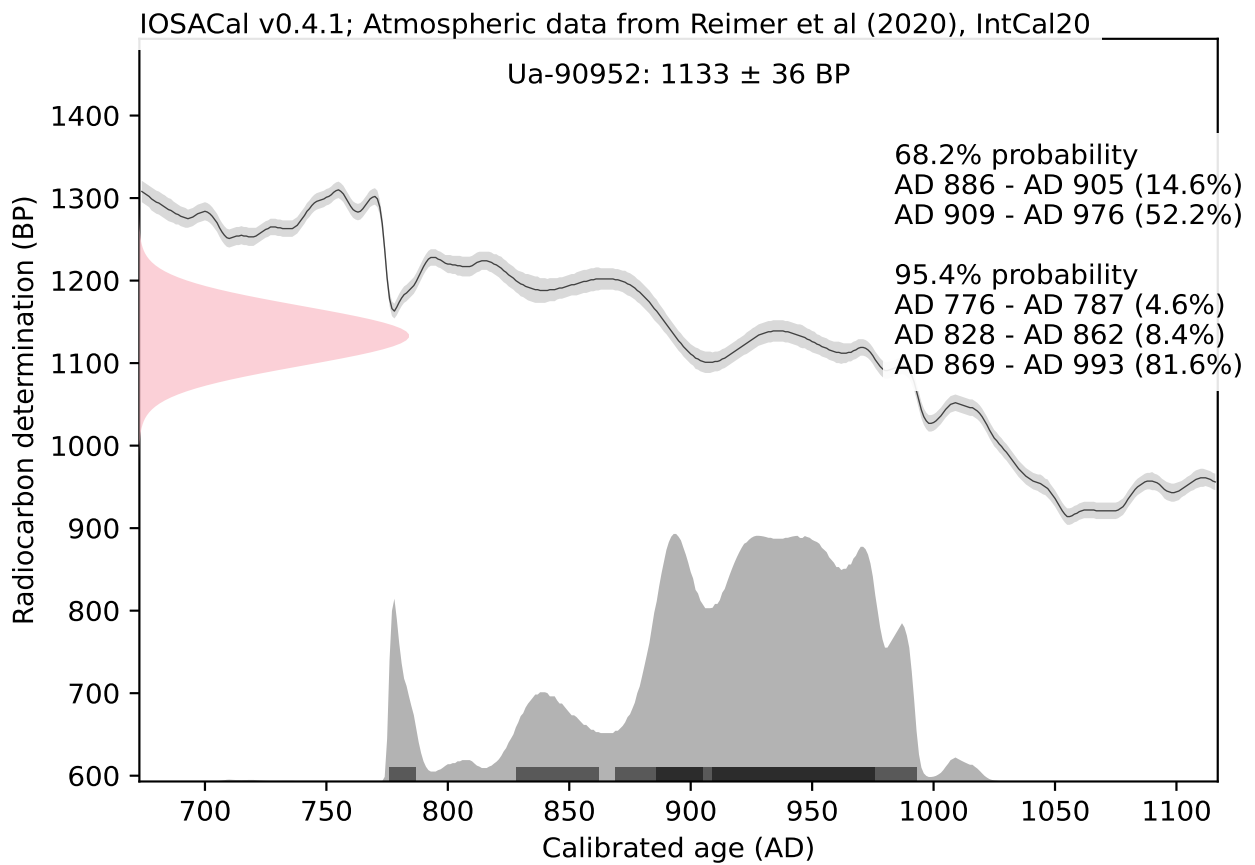
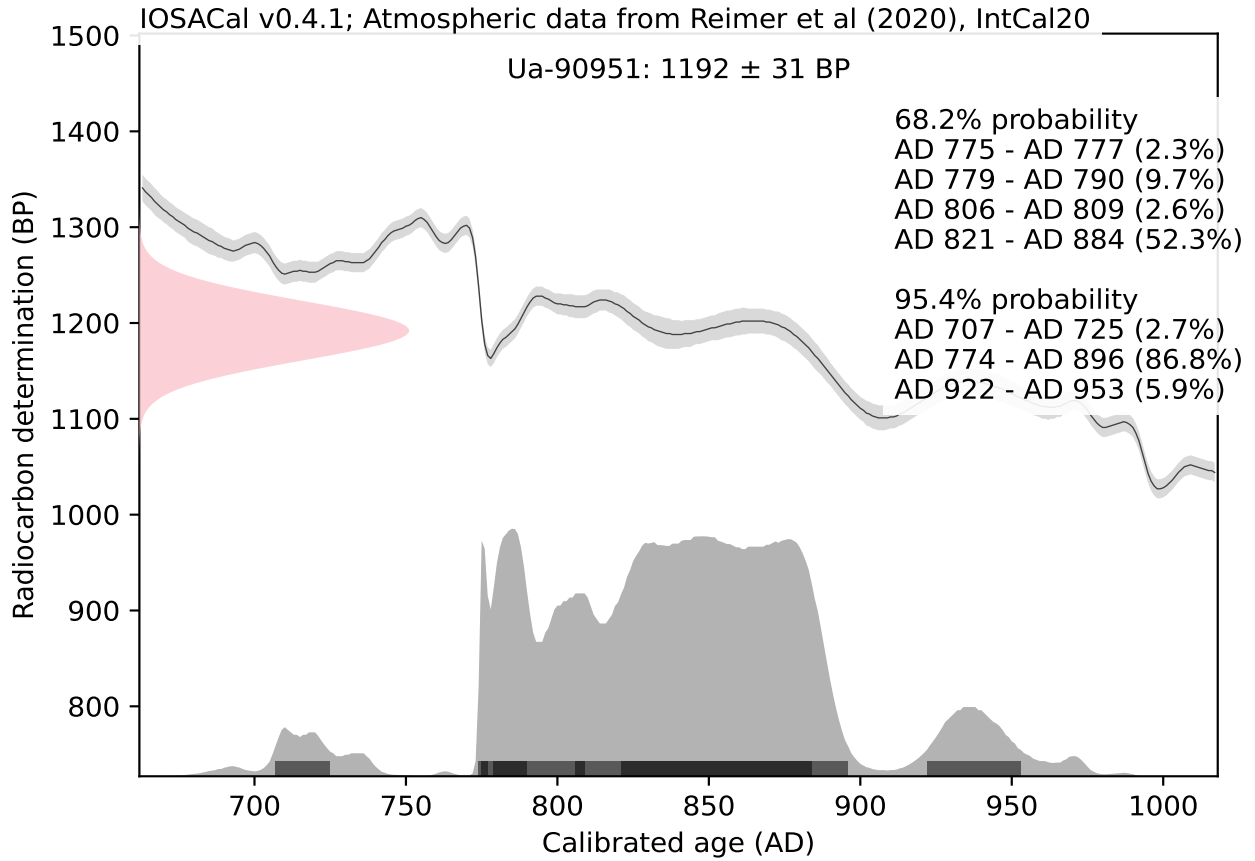
Kalibreringskurvor

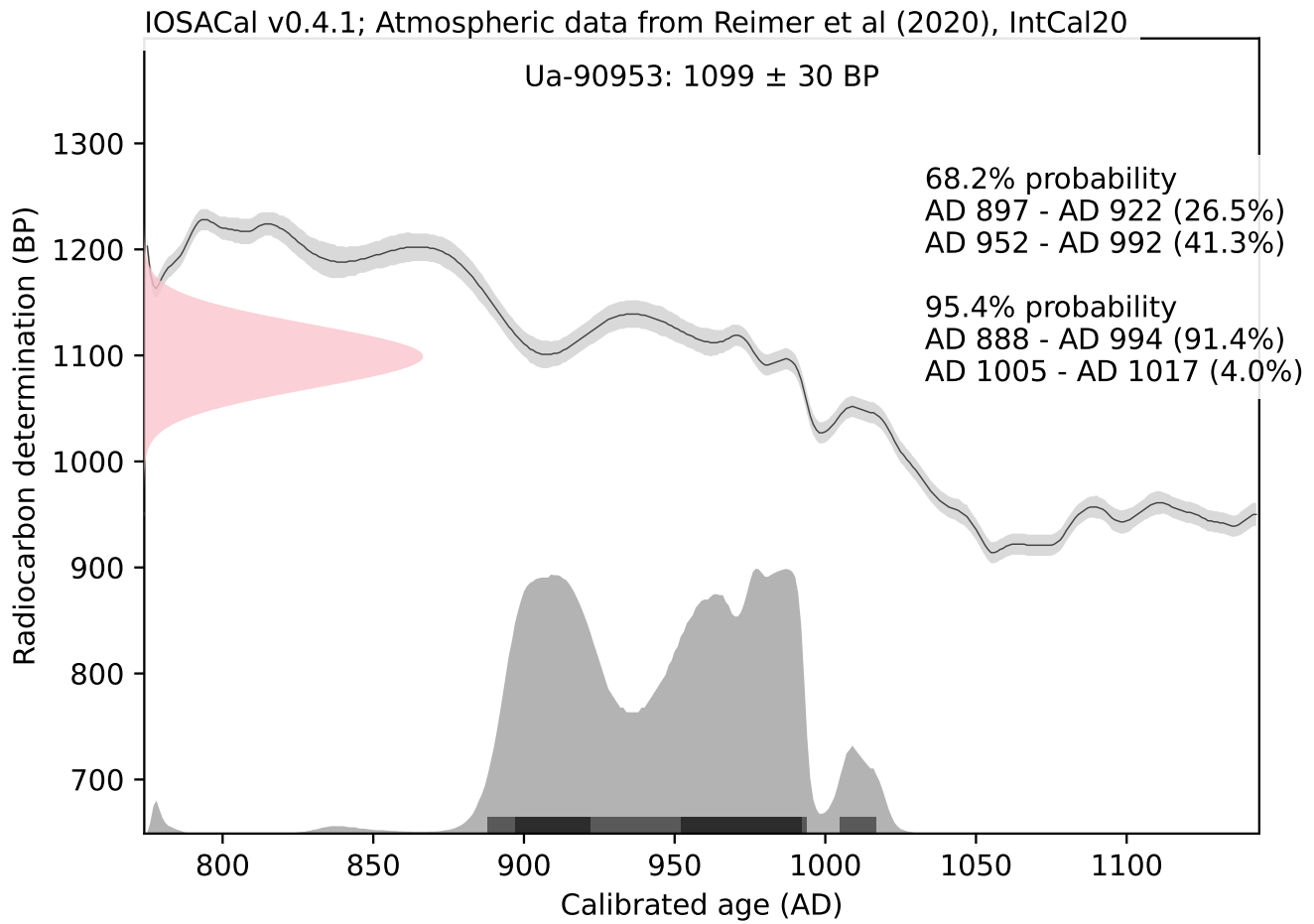
IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020), IntCal20

IOSACal v0.4.1; Atmospheric data from Reimer et al (2020), IntCal20

Bilaga 3. Osteologisk analys

Osteologisk analys

Osteologisk analys av brända ben från en arkeologisk efterundersökning inom gravfält L1972:6761 inom fastigheten Västhorja 2:14, Värnamo socken i Värnamo kommun, Jönköpings län

Emma Boman

Inledning

Den osteologiska analysen har utförts av Emma Boman, osteolog vid Jönköpings läns museum.

Syftet med analysen var att identifiera art, kön och ålder samt hantering av de brända benen. Sammantaget har den osteologiska analysen omfattat 1149 fragment som vägde 266,91 gram.

Det osteologiska materialet kommer från ett skadat gravfält. En grav har undersökts i sin helhet, från graven påträffades 1146 brända ben som tillsammans vägde 266,47 gram. Brända ben påträffades även i en av de rutor som grävdes och som, baserat på ¹⁴C-datering kommer från en bortschaktad grav. Antalet fragment från en av de grävda rutorna uppgick till tre stycken som sammantaget vägde 0,44 gram.

Metod

N: antal fragment

Vikt: vägs i gram

Size - Fragmentsstorlek: fyra storleksklasser, A-D: A=<0,5 cm, B=0,5-1 cm, C=1-2 cm, D=>2 cm.

Förbränningsgrad (F-g): bedömt enligt metod framtagen av Stiner et al (1995).

Beskrivning av de olika graderna:

0 - Benen är cremefärgade och obrända

1 - Benen är något brända och mindre än halva fragmentet är karboniserat

2 - Benen är svagt brända och mer än halva fragmentet är karboniserat

3 - Benen är svarta och helt karboniserade

4 - Benen är mer svarta än vita och mindre än hälften av fragmentet är kalcinerat

5 - Benen är mer vita än svarta och mer än hälften av fragmentet är kalcinerat

6 - Benen är vita och helt kalcinerade

Anatomi: Kranium, Tänder, Ryggrad (alla vert), Bröstkorg (costae+stern), Övre extremitet/ext (Scap, hum, rad/uln), Nedre extremitet/ext (cox, fem, tib/fib), Hand/fot (carpi/tarsi), Metapoder (Mc/Mt), Finger-/Tåben (alla ph), Rörben (ossa longa), Platt ben (ossa plana) Obestämd.

Element: Cranium, Dentes, Costae, sternum, scapula, humerus, radius, ulna, coxae, femur, tibia, fibula, carpi, tarsi, mc, mt, phalanges, ossa longa, ossa plana.

Benslag: Parietale, frontale, occipitale, mandibula, maxilla, vilken tand som finns representerad. Fragment, diafys. Proximalt/distalt fragment.

Del: De latinska namnen för olika delar av benen används i den grad det är möjligt.

Sida: Dx (höger), Sin (Vänster).

Åldersbedömning: bedömt efter metod framtagen av Sigvallius (1994) och relationen mellan tabula och diploe samt Holck (1986) och graden av sutursammanväxning på kraniefragment.

Båda dessa metoder kan enbart ses som relativa och inte helt tillförlitliga. Studier genomförda på obrända skelettmaterial med en känd ålder (utifrån kranium och bäcken) har påvisat att Holcks (1986) och Sigvallius (1994) metoder inte är helt tillförlitliga, Holcks metod har dock visat sig vara något mer pålitlig (Åkesson 2019).

Sprickbildning: bedömt efter metod framtagen av Buikstra och Ubelaker (1994) för att bedöma om benen kremerats i färskt eller torrt tillstånd.

Resultat

Vid den arkeologiska efterundersökningen påträffades brända ben i Grav 11 samt i ruta 4.

Ruta 4

I ruta 4 påträffades tre brända benfragment. Samtliga fragment har artbedömts till däggdjur. Två av fragmenten var rörbensfragment och det tredje var obestämbart. Den sammanlagda vikten var 0,44 gram. Fragmenten var kraftigt eldpåverkade (förbränningsgrad 6) och var mellan 0-05 respektive 0,5-1 centimeter stora.

Grav 11

I grav 11 påträffades de brända benen i olika nivåer och presenteras utifrån dess kontext.

Brända ben i skadad del av graven

I samband med en första kartering som genomfördes av under-tecknad tillsammans med länsstyrelsen i Jönköpings län samlades brände ben in som låg synligt i gravens skadade del.

Sammanlagt samlades fyra fragment in. De brända benen har enbart kunnat artbedömas till däggdjur. Fragmenten vägde tillsammans 1,48 gram.

Vid den arkeologiska efterundersökningen samlades ytterligare fyra fragment vid handrensning av den skadade delen. Även dessa har artbedömts till däggdjur och vägde tillsammans 0,49 gram.

I den skadade delen har alltså åtta brända ben samlats in som sammanlagt vägde 1,97 gram. Tre fragment har bedömts härröra från rörben, resterande var obestämbara. Utifrån dessa, till antalet, få fragment går det inte att utröna några mönster. Förbränningsgrad 5 och 6 förekommer, materialet är alltså kraftigt eldpåverkat.

Storleksmässigt förekommer alla storlekgrader, det vill säga A-D, med flest antal fragment som tillfaller A och B (två fragment vardera).

Brända ben över stenpackningen

Brända ben påträffades strödda över stenpackningen. Sammantaget påträffades 163 fragment som vägde 39,69 gram.

Majoriteten av fragmenten har enbart artbedömts till däggdjur (N=149) respektive större däggdjur (N=8).

Förbränningsgrad 6 dominerar, enbart fem fragment från både däggdjur och större däggdjur tillfaller förbränningsgrad 5. Benen är således kraftigt eldpåverkade.

Vid en observation av storleksfördelningen var det dock enbart 28 fragment som var 0-0,5 centimeter stora. För de fragment som är bedömda till däggdjur var det 70 fragment som var 0,5-1 centimeter stora (B) och 51 fragment som var mellan 1-2 centimeter stora (C).

När det gäller de fragment som har bedömts till större däggdjur var sex fragment 1-2 centimeter (C) och två fragment var större än 2 centimeter (D).

Ett fåtal fragment har artbedömts som människa (N=3) samt människa? (N=1). Fragment som har bedömts till människa och troligtvis människa utgörs enkom av kraniefragment som sammanlagt vägde 3,28 gram.

Fragmenten var mellan 1-2 centimeter stora och var kraftigt eldpåverkade. Ett fragment uppvisar förbränningsgrad 5, resten tillfaller grad 6.

Baserat på kraniefragmentens relation mellan tabula externa och interna samt suturerna och graden av sammanväxning de uppvisar kommer troligtvis kraniefragmenten från en relativt ung vuxen individ.

Sprickbildningen indikerar att benen kremerats i färskt tillstånd.

Brända ben under stenpackningen

Under stenpackningen påträffade 201 benfragment som vägde 47,49 gram.

Fragmenten var till stor del mellan 0,5-2 centimeter stora (B=87, C=94). Enbart sex fragment var större än 2 centimeter (D) och 14 var mindre än 0,5 centimeter (A).

Benfragmenten var kraftigt eldpåverkade och majoriteten tillföll förbränningsgrad 6 (N=152). Även förbränningsgrad 5 (N=47) och 4 (N=2) förekom.

Identifierade arter var människa (N=3), människa? (N=2) och hund? (N=1). Majoriteten av fragmenten har enbart kunnat artbedömas till däggdjur (N=195), även tre fragment har bedömts som större däggdjur.

Sammanlagt 167 fragment var obestämbara men som har artbedömts som däggdjur och större däggdjur.

Ett fragment har artbedömts till hund? Fragmentet ifråga var ett strålbensfragment som baserat på dess storlek skulle komma från en medelstor hund. Även detta fragment tillfaller förbränningsgrad 6 och var mellan 1-2 centimeter stort (C).

De fragment som har bedömts som människa utgörs av tre kraniefragment samt två skulderbladsfragment som har bedömts som

människa?. Kranifragmenten kommer från en vuxen människa, troligtvis relativt ung (ca 20-25 år).

Utöver dessa har 22 rörensfragment och sex platta ben påträffats.

Benkoncentration

I gravens sydöstra del påträffades en större koncentration med brända ben tillsammans med en järnsåg. Dessa fynd var markerade med en sten som innehåll inslag av kvarts vilket inga andra stenar i graven uppvisade.

Sammatget påträffades 341 brända ben tillsammans med sågen som vägde 86,99 gram.

Storleksmässigt var majoriteten av fragmenten 1-2 centimeter (C=159) följt av fragment i storleken 0,5-1 centimeter (B=128). Enbart 22 stycken var större än 2 centimeter (D) och resterande 31 fragment var mindre än 0,5 centimeter (A).

Benen påträffade i benkoncentrationen var kraftigt eldpåverkade, 294 av de 340 fragmenten var helt vita och kalcinerade (förbränningsgrad 6). 37 fragment tillföll förbränningsgrad 5 och nio förbränningsgrad 4.

Följande arter har identifierats: människa, får/get och hund?

Enbart ett fåtal fragment har kunnat artbedömas, majoriteten av fragmenten (N=336) har enbart kunnat bedömas till däggdjur respektive större däggdjur. Det är således endast fyra fragment som har fått en annan artbedömning.

Den anatomiska representation visar att stora delar av de identifierade arterna saknas. Tre kraniefragment, två revbensfragment och ett fragment från mellanhands/mellanfotsben har identifierats. Utöver dessa har 26 rörensfragment och 11 platta ben identifierats. Resterande 297 fragment var obestämbara.

Två av kraniefragmenten härrör från en vuxen människa, dessa två fragment var de enda som har kunnat artbedömas till människa.

På ett fåtal av fragmenten har en färsk sprickbildning observerats vilket indikerar att kremering skett relativt tätt inpå dödstillfället.

Brända ben från brandlagret

I stenpackningens centrala del påträffades ett brandlager där 395 fragment av en vikt på 84,29 gram samlades in.

Storleken på fragmenten i brandlagret har stora likheter med de benfragment som påträffades i benkoncentrationen. Majoriteten av benfragmenten var mellan 0-5-2 centimeter stora (B=165, C=174). Enbart elva fragment var större än 2 centimeter (D) och 44 fragment var mindre än 0,5 centimeter (A).

Även i brandlagret var benen kraftigt eldpåverkade och majoriteten av benen (N=319) av fragmenten tillfaller förbränningsgrad 6, de är vita till färgen och har genomgått en full kalcinering. Resterande fragment tillfaller förbränningsgrad 5 (N=64) och 4 (N=11). Det är alltså enbart ett fåtal fragment som inte genomgått en full kalcinering.

I brandlagret har enbart ett fragment av människa kunnat identifieras.

Majoriteten av benen (N=384) har enbart kunnat bedömas till däggdjur. Två fragment har bedömts till mindre däggdjur och sju till större däggdjur. Det finns alltså ett mindre djur och ett större djur i materialet men det har inte varit möjligt att avgöra dess art då fragmenten utgörs av diafysfragment.

Baserat på den anatomiska representationen samt den totala mängden fragment och vikten är det mycket som saknas. Enbart ett kraniefragment från människa samt tre kraniefragment från däggdjur har påträffats i brandlagret. Majoriteten av fragmenten var obestämbara (N=343) och ett fåtal har bedömts till rörben (N=37) och platta ben (N=10).

Sprickbildningen indikerar att benen kremerats i färskt tillstånd.

Brända ben i grav 11

Det är påtagligt att det är mycket av skelettmaterialet som saknas. Om det är till följd av den skada som åsamkats graven eller om det beror på ett medvetet val vid tiden för begravningstillfället kan vara svårt att avgöra, det faktum att det är så pass mycket ben som saknas vilket kan vara en indikation att majoriteten av de saknade benen kan vara en medveten handling i samband med begravningstillfället. Men då brandlagret var blottlagt i graven har med största sannolikhet en del av de brända benen försvunnit i samband med skadan.

Den totala mängden brända ben som påträffats i grav 11 var 1146 fragment på en vikt av 266,47 gram.

Baserat på materialets sammansättning i de olika kontexterna kommer de sannolikt från ett och samma kremeringstillfälle.

De arter som har kunnat identifierats är få till antalet men utgörs av hund?, människa, människa? och får/get. De fragment som har bedömts som större däggdjur torde vara häst eller nöt.

Enbart ett fåtal kraniefragment har identifierats till människa samt två skulderbladsfragment som eventuellt kommer från människa varav inga uppvisar några könsindikerande drag eller markörer. Någon könsbedömning har alltså inte kunnat genomföras.

Baserat på kraniefragmenten var den gravlagda en vuxen individ, troligtvis i åldern 20-30 år. Detta är baserat på graden av sutursammanväxning och relationen mellan tabula externa och interna samt fragmentens tjocklek.

Frånvaron av ledändar i materialet är anmärkningsvärt. En del av dem kan ha försvunnit i samband med skadan av graven men en del borde fortfarande ha påträffats i den del som har oskadad. Detta är en stark indikation på att kremeringen har ägt rum på en annan plats och de brända benen har fraktats till gravfältet och graven.

Benen i graven var kraftigt eldpåverkade i samtliga kontexter, de har utsatts för en hög och riktad värme. Den höga förbränningsgraden har även påverkat storleken på benen vilket gör att majoriteten av fragmenten är mellan 0-1 centimeter stora. Detta i sin tur påverkar möjligheten att med säkerhet kunna bedöma både art och benslag.

Referenser

Källor och litteratur

- Buikstra, Jane E., Ubelaker, Douglas H. 1994. *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains: Proceedings of a seminar at the Field Museum of of Natural History*. Arkansas Archeological Survey.
- Holck, Per. 1986. Cremated bones: A medical-anthropological study of and archaeological material on cremated burials. *Antropologiske skrifter nr.1*. University of Oslo. Oslo.
- Sigvallius, Berit. 1994. *Funeral pyres. Iron age cremations in north Spånga*. Avhandling, Stockholms universitet.
- Stiner, Mary C., Kuhn Steven L., Weiner Stephen., Bar-Yosef Ofer. 1995. Differential Burning, Recrystallization, and Fragmentation of Archaeological Bone. *Journal of Archaeological Science*. 1995. Mar;22(2):223–37.
- White, Tim D., Folkens Peiter A. 2005. *The human bone manual*. Elsevier Academic Press.
- Åkesson, Emil. 2019. *Age of the Cremated. On the estimation of age of burnt human remains*. Masteruppsats i Osteoarkeologi. Osteoarkeologiska forskningslaboratoriet. Stockholms universitet.

Fnr	Kontext	N	Vikt	Size	F-g	Art	Anatomi	Element	Benslag	Sida	F/O	Sprickbildning	Kommentar
5	Grav 11, över stenpackningen	8	0	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	-	-	-	-	
5	Grav 11, över stenpackningen	7	0,68	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	-	-	-	-	
5	Grav 11, över stenpackningen	2	0,67	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	-	-	-	Vågrätt, färsk	
5	Grav 11, över stenpackningen	1	0,51	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Ledyta	-	-	-	
5	Grav 11, över stenpackningen	1	0,12	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Ledyta	-	-	-	Ledyta phalang?
5	Grav 11, över stenpackningen	1	0,2	B	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	-	-	-	-	-
5	Grav 11, över stenpackningen	1	0,26	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
5	Grav 11, över stenpackningen	3	1,51	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
5	Grav 11, över stenpackningen	1	0,53	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	Troligtvis kranium, mänskligt
6	Grav 11, över stenpackningen	1	0,55	C	6	Människa	Kranium	Cranium	Sutur	-	-	-	Troligtvis ung individ

6	Grav 11, över stenpackningen	2	2,27	C	6	Människa	Kranium	Kranium	Cranium	Fragment	-	-	-	Troligtvis ung individ
6	Grav 11, över stenpackningen	1	0,46	C	5	Människa?	Kranium	Kranium	Cranium	Sutur	-	-	-	
6	Grav 11, över stenpackningen	1	0,27	B	6	Däggdjur	Obest	Spongiosa	Spongiosa	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	1	0,67	C	6	Däggdjur	Obest	Spongiosa	Spongiosa	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	27	7,75	C	6	Däggdjur	Obest	Fragment	Fragment	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	20	0,68	A	6	Däggdjur	Obest	Fragment	Fragment	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	56	6,64	B	6	Däggdjur	Obest	Fragment	Fragment	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	4	1,58	C	6	Däggdjur	Plattben	Ossa plana	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	1	0,31	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackningen	2	0,48	B	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-

6	Grav 11, över stenpackning-en	2	0,86	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	9	3,79	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	5	3,27	C	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	1	1,15	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	1	1,1	C	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	Vågrät, färsk	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	1	1,54	D	6	Större däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-
6	Grav 11, över stenpackning-en	1	0,78	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-
7	Ruta 4	1	0,1	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-
8	Grav 11, karte-ring	1	0,06	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-
8	Grav 11, karte-ring	1	0,55	D	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
8	Grav 11, karte-ring	1	0,52	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
8	Grav 11, karte-ring	1	0,35	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-

9	Grav 11, skadad del	2	0,46	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
9	Grav 11, skadad del	2	0,03	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	8	0,13	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	6	0,72	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	16	1,9	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	4	1,27	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	1	0,26	B	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	2	1,08	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
10	Grav 11, skadad halva	1	0,68	D	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
11	Grav 11, under stenpackning	1	0,72	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
12	Grav 11, under stenpackning	3	0,42	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
12	Grav 11, under stenpackning	1	0,18	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
12	Grav 11, under stenpackning	1	0,45	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	Vågrät, färsk	-
12	Grav 11, under stenpackning	1	0,27	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
12	Grav 11, under stenpackning	2	0,91	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
12	Grav 11, under stenpackning	3	1,21	C	6	Större däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-

13	Grav 11, under stenpackning	1	0,44	C	6	Människa	Kranium	Cranium	Sutur	-	-	-	ung individ, 20-25
13	Grav 11, under stenpackning	1	0,99	D	6	Människa	Kranium	Cranium	Occipitale	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	1	2,34	D	6	Människa	Kranium	Cranium	Sutur	-	-	-	ung individ, 20-25, tunt, 10-15%
13	Grav 11, under stenpackning	2	1,05	C	6	Människa?	Övre ext	Scapula	Blad	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	1	0,51	C	6	Hund?	Främre ext	Radius	Ddfrag	-	-	-	Medelstor
13	Grav 11, under stenpackning	6	3,18	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	6	3,02	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	2	0,62	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	3	2,65	D	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	5	2,44	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	Färsk sprickbildning
13	Grav 11, under stenpackning	1	0,45	D	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	2	0,47	C	4	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	21	5,53	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	40	11,01	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	19	1,94	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	63	6,18	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-

13	Grav 11, under stenpackning	4	0,12	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-	-
13	Grav 11, under stenpackning	9	0,11	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-	-
14	Grav 11, under stenpackning, norra delen, östra halvan	1	0	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-	-
14	Grav 11, under stenpackning, norra delen, östra halvan	1	0,28	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,23	C	6	Får/get	Metapod	Metatarsal?	Distalt fragment	-	-	-	-	Ny benbildning?
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,25	D	6	Hund?	Kranium	Cranium	Condyle	Sin	-	-	-	Medelstor
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,05	C	6	Människa	Kranium	Cranium	Occipitale	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,13	C	6	Människa	Kranium	Cranium	Parietale	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	8	3,66	C	6	Däggdjur	Plattben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,36	C	5	Däggdjur	Plattben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	2	2	D	6	Däggdjur	Plattben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	3,86	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-	Häst eller nöt?
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,75	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-	Häst eller nöt?

15	Grav 11, benkoncentration	2	0,9	C	6	Däggdjur	Bröst-korg	Costae	Frag-ment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,29	D	4	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,24	D	5	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	2	1,98	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	2	1,84	C	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,34	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	3	1,72	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	2	1	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	Vågrät, färsk	-
15	Grav 11, benkoncentration	7	2,93	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,6	D	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	4	3,34	D	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	7	4,25	D	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	1,09	D	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	Nästan grav 6
15	Grav 11, benkoncentration	5	2,66	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Ledyta	-	F	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,41	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Ledyta	-	F	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	6	2,05	C	4	Däggdjur	Obest	Obest	Frag-ment	-	-	-	-

15	Grav 11, benkoncentration	15	4,74	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	104	25	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	1	0,28	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Spongiosa	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	2	0,19	B	4	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	9	1,7	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	115	11,17	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	26	0,33	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
15	Grav 11, benkoncentration	5	0	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
16	Grav 11, profil	2	0,36	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
16	Grav 11, profil	1	0	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
16	Grav 11, profil	5	0,12	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
16	Grav 11, profil	2	0	A	4	Däggdjur	Obest	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilrens	1	0,2	C	6	Däggdjur	Kranium	Rörben	Cranium	Alveol	-	-	-	Ev människa
17	Grav 11, profilrens	1	0,39	D	6	Däggdjur	Rörben	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
17	Grav 11, profilrens	1	0,55	C	6	Däggdjur	Rörben	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
17	Grav 11, profilrens	2	0,47	C	5	Däggdjur	Rörben	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-

17	Grav 11, profilens	1	0,35	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	1	0,99	D	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	2	0,65	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Spongiosa	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	1	0,14	C	4	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	3	0,34	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	13	1,22	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	3	0,17	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
17	Grav 11, profilens	2	0,04	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	1	0,63	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	Troligtvis kranie-fragment
18	Grav 11, profil Ö del	1	0,65	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Spongiosa	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	1	0,8	D	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	1	1,36	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	7	3,25	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	1	0	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	5	0,1	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	1	1,21	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-

18	Grav 11, profil Ö del	19	1,58	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	5	1,09	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
18	Grav 11, profil Ö del	13	2,42	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
19	Grav 11, profil	1	0,3	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-
19	Grav 11, profil	1	2,38	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	Vågrät, färsk	-
19	Grav 11, profil	2	1,66	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
19	Grav 11, profil	1	0,25	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	Vågrät, färsk	-
19	Grav 11, profil	7	0,24	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
19	Grav 11, profil	16	0,38	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	-	-
19	Grav 11, profil	18	4,74	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Fragment	-	-	Fragment med färsk sprickbild- ning	-
20	Grav 11, profil/ mitteldel	1	1,72	D	6	Människa	Kra- nium	Cra- nium	Sutur	-	-	-	Ca 50 % samman- växt
20	Grav 11, profil/ mitteldel	2	0,21	C	6	Mindre däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mitteldel	2	1,05	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Spong- iosa	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mitteldel	2	0,7	C	6	Däggdjur	Kra- nium	Cra- nium	Sutur	-	-	-	Troligtvis människa
20	Grav 11, profil/ mitteldel	1	0,47	C	5	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Fragment	-	-	-	-

20	Grav 11, profil/ mittdel	6	2,08	C	6	Däggdjur	Platt ben	Ossa plana	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	2	2,28	C	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	2	3,04	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	Fragment med färsk sprickbild- ning
20	Grav 11, profil/ mittdel	1	0,34	B	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	3	1,09	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	10	4,35	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	3	2,86	D	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	1	0,03	A	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	18	0,19	A	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	5	0,61	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	86	7,04	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	4	0,82	C	4	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	14	3,17	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
20	Grav 11, profil/ mittdel	49	11,1	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	1	2,29	D	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-

21	Grav 11, profil	1	1,14	C	6	Större däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	1	0,54	C	5	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	3	1,87	C	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	4	0,52	B	4	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	6	0,45	B	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	3	0,54	C	5	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	7	0,74	B	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
21	Grav 11, profil	14	3,39	C	6	Däggdjur	Obest	Obest	Frag- ment	-	-	-	-
ID 1	Ruta 4	1	0,15	A	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	Daterat
ID2	Grav 11, över stenpackning- en	1	0,62	C	6	Människa	Kra- nium	Cra- nium	Frag- ment	-	-	-	Daterat, ung individ
ID3	Grav 11, ben- koncentration	1	0,65	B	6	Människa	Kra- nium	Cra- nium	Frag- ment	-	-	-	Daterat, relativt ung individ
ID4	Grav 11, profil	1	0,63	B	6	Människa	Kra- nium	Cra- nium	Frag- ment	-	-	-	Daterat, ung individ
ID1B	Ruta 4	1	0,19	A	6	Däggdjur	Rörben	Ossa longa	Diafys	-	-	-	Daterat
ID2B	Grav 11, över stenpackning- en	1	0,44	A	6	Människa	Kra- nium	Cra- nium	Frag- ment	-	-	-	Daterat

Bilaga 4. Konservering**OXIDER**

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapporter gällande
föremål från
Fastigheten Västhorja 12:4
Värnamo sn
Jönköpings län

Max Jahrehorn
Rapport april 2026
K25-596
OXIDER

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Ort/Anläggning: Fastigheten Västhorja 12:4, Värnamo sn, Jönköpings län	Fynd nr: 1
	Kons nr:
Kontaktperson: Emma Boman, Jönköpings läns museum	Datum in: 2025-10-03
	Datum ut: 2026-04-02
Föremål: Sölja	
Material: Järn	Antal: 1
Mått:	
Vikt in: 37,36g Vikt ut: 29,01g	Foto: Ja

Behandling:

Söljan är kraftigt förorenad och i stort sätt helt innesluten i korrosionsprodukter. En stor mängd kolfragment noteras i massan.

Söljan innan konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Söljan bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blästrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Föremålet urlakades med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blästras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Söljan efter konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Ort/Anläggning: Fastigheten Västhorja 12:4, Värnamo sn, Jönköpings län	Fynd nr: 2
Kontaktperson: Emma Boman, Jönköpings läns museum	Kons nr:
Föremål: Spets	Datum in: 2025-10-03
Material: Järn, cu-legering	Datum ut: 2026-04-02
Mått:	Antal: 1
Vikt in: 9,29g Vikt ut: 8,04g	Foto: Ja

Behandling:

Föremålets ytor täcks av tunna föroreningar, under dessa syns en ojämn struktur med inslag av krustor, varav en spjälkats loss.

Spetsen före behandling.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Föremålet bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blåstrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Vidare urlakning med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Föremålet påminner om en mantlad kula.

Spetsen efter behandling.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Ort/Anläggning:	Fastigheten Västhorja 12:4, Värnamo sn, Jönköpings län	Fynd nr:	3
Kontaktperson:	Emma Boman, Jönköpings läns museum	Kons nr:	
Föremål:	Spik	Datum in:	2025-10-03
Material:	Järn	Datum ut:	2026-04-02
Mått:		Antal:	1
Vikt in:	37,58g	Vikt ut:	24,88g
Behandling:		Foto:	Ja

Föremålet är täckt av tunna täta föroreningar och i dessa ett par krustor med varierande storlekar. En viss grad av spjälkning noteras, främst på dess skaft och böjda del. Ytterspetsen är hårt korroderad.

Spiken före konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Föremålet bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blåstrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Vidare urlakning med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Spiken efter konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Ort/Anläggning: Fastigheten Västhorja 12:4, Värnamo sn, Jönköpings län **Fynd nr:** 4
Kontaktperson: Emma Boman, Jönköpings läns museum **Kons nr:**
Datum in: 2025-10-03
Datum ut: 2026-04-02

Föremål: Sågklinga/skrapa

Material: Järn **Antal:** 1

Mått:

Vikt in: 23,34g **Vikt ut:** 17,00g **Foto:** Ja

Behandling:

Bladet täcks av täta jämna föroreningar under dessa syns ett flertal krutor med varierande storlekar.

Bladet innan behandling.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

Konserveringsrapport

MJ

Rapport id: K25-596

Bladet bearbetades under mikroskop med skalpell och dentalverktyg. Efter denna grövre rengöring så blåstrades ytorna med aluminiumoxid, där korrosionsprodukter av hårdare och tätare karaktär avlägsnas. Vidare urlakning med natriumhydroxid (NaOH) kring en nivå av pH 11, till dess att kloridhalten är obefintlig i lakvätskan. NaOH avlägsnas genom lakning i ljummet avjoniserat vatten. Vidare dehydrering med 95%-ig etanol samt torkas.

För att avlägsna och jämna ytorna ytterligare från föroreningar, blåstras ytorna återigen, då med glaspärlor. Dehydrering i etanol samt en kontrollerad torkning. Behandlingen avslutas med att en ytbehandling läggs i form av Dinitrolpasta som penslas över ytorna, senare appliceras mikrokristallint vax i pastaform.

Bladet efter konservering.

OXIDER

Avlägsna - Skydda - Bevara

OXIDER AB
Bragegatan 1
392 45 Kalmar

www.oxider.se

Telefon: 0722 47 58 58

E-post: max.jahrehorn@oxider.se

Vikingatida gravfält i Västhorja

Våren 2025 genomförde Jönköpings läns museum en arkeologisk efterundersökning av gravfält L1972:6761 i Västhorja i Värnamo kommun. Detta efter att gravfältet skadats i samband med anläggandet av en discgolfbana.

De gravar som var skadade till hälften eller mer skulle undersökas i sin helhet och samtliga skador skulle återställas.

Enbart en grav behövde undersökas i sin helhet då den var halverad och brandlagret med brända ben blottlagt.

Vid undersökningen framkom brända ben och en gravgåva i form av en järnsåg. Dateringarna av de brända benen från graven visar att gravfältet är vikingatida.

På gravfältets högsta punkt har två gravar schaktats bort. Vid rutgrävning där en grav ska ha legat påträffades tre brända ben som också daterades till vikingatid. En sölja påträffades med metalldetektor och även den kom från en av de bortschaktade gravarna.

Ytterligare två gravar uppvisade skador. En av gravarnas stenpackning var skadad men brandlagret var orört varför den graven inte kom att undersökas. En äldre körskada var synlig tvärs över en grav som även skadats genom att plast vid något tillfälle grävts ned i gravens västra del.

Alla skadade gravar återställdes efter undersökning och dokumentation.

Även två sedan tidigare okända gravar har dokumenterats i gravfältets östra del.

